

STRATEGAETH SEILWAITH GWYRDD BRO MORGANNWG

CYNNWYS	
CRYNODEB GWEITHREDOL	4
STRATEGAETH SEILWAITH GWYRDD BRO MORGANNWG	4
1.0 CYFLWYNIAD	6
1.1 Diben y Strategaeth	6
1.2 Strwythur y Strategaeth	7
2.0 Y DULL SEILWAITH GWYRDD	9
2.1 Cyffredinol	9
2.2 Polisiâu Lleol	9
2.3 Cyd-destun Cenedlaethol Deddfwriaethol a Pholisi	14
2.4 Beth yw Seilwaith Gwyrdd?	15
3.0 ASESAD SEILWAITH GWYRDD	20
3.1 Yr Angen am Asesiad Seilwaith Gwyrdd	20
3.2 Teipoleg Seilwaith Gwyrdd Bro Morgannwg	20
3.3 Asedau Dŵr	23
3.4 Asedau Bioamrywiaeth	25
3.5 Tirlun ac Asedau	27
3.6 Mannau gwyrdd hygyrch	29
3.7 Cyd-destun economaidd-gymdeithasol ar gyfer seilwaith gwyrdd	32
3.8 Ymarferoldeb y rhwydwaith seilwaith gwyrdd presennol	35
4.0 STRATEGAETH SEILWAITH GWYRDD	37
4.1 Gweledigaeth Seilwaith Gwyrdd ym Mro Morgannwg 2036	37
4.2 Amcanion a Blaenoriaethau Strategol SG	38
Tabl 4.1 – Cyfraniad Amcanion SG Strategol	45
4.3 Integreiddio Seilwaith a Datblygu Gwyrdd	46
5.0 CYNLLUN CYFLAWNI SEILWAITH GWYRDD	48
5.1 Fframwaith Cyflawni	48
5.2 Egwyddorion Cyflawni	49

5.3	Ffrydiau Cyllido Posibl	50
5.4	Rheoli, Cynnal a Chadw a Stiwardiaeth Seilwaith Gwyrdd	50
5.5	Cynllun Gweithredu Seilwaith Gwyrdd	50

CRYNODEB GWEITHREDOL

STRATEGAETH SEILWAITH GWYRDD BRO MORGANNWG

Seilwaith gwyrdd (SG) yw'r "rhwydwaith o nodweddion naturiol a lled-naturiol, mannau gwyrdd, afonydd a llynnoedd sy'n cymysgu ac yn cysylltu lleoedd." Gall elfennau cydrannol o seilwaith gwyrdd weithredu ar wahanol raddfeydd.' (Polisi Cynllunio Cymru Rhifyn 12, 2024)

Mae'r ystod o fuddion cymdeithasol, amgylcheddol ac economaidd a ddarperir gan SG bellach yn cael eu derbyn yn eang o fewn polisi cenedlaethol. Mae cynllunio ar gyfer SG yn cael ei gydnabod fwyfwy fel rhan o'r ateb i fynd i'r afael â heriau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol, gan gynnwys lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd. Fodd bynnag, er mwyn bod yn llwyddiannus, rhaid ystyried SG yn holistaidd ac yn strategol wrth ei reoli ac mewn perthynas â datblygiad newydd.

Mae'r Strategaeth Seilwaith Gwyrdd yn darparu fframwaith strategol ar gyfer cynllunio, dylunio a rheoli SG ar draws Bro Morgannwg. Mae'r Strategaeth yn ceisio:

- Deall y ddarpariaeth gyfredol o asedau SG ar draws y Fro, yn enwedig asedau sy'n eiddo i'r Cyngor, a nodi anghenion a chyfleoedd ar gyfer gwella, cysylltu neu ehangu
- Sicrhau bod cyflawni SG yn cefnogi Cynllun Llesiant Bro Morgannwg 2023-28, Cynllun Her Newid Hinsawdd 2021-2030 a Blaengynllun Bioamrywiaeth 2019
- Helpu i ymgorffori SG yn y Cynllun Datblygu Lleol Newydd (CDLIN) sy'n dod i'r amlwg i gefnogi twf a datblygu cynaliadwy yn y Fro
- Diogelu, gwella a chynyddu'r ddarpariaeth o SG ar draws y Fro trwy safonau dylunio da, llywodraethu a rheoli asedau/stiwardiaeth gymunedol
- Cefnogi ceisiadau cyllid ar gyfer prosiectau SG a gwneud penderfyniadau corfforaethol ar fuddsoddiadau

Mae gan SG y Fro rôl allweddol i'w chwarae wrth ategu gweledigaeth y Cyngor ar gyfer cymunedau cryf sydd â dyfodol disglair ac ategu amcanion y Cynllun Lles. Rhagwelir y bydd y weledigaeth arfaethedig ar gyfer SG yn cael ei chyflawni trwy ymrwymiad a chyfranogiad y sectorau cyhoeddus, preifat a gwirfoddol, gan weithio gyda'i gilydd mewn partneriaeth â'r Cyngor.

Gweledigaeth Seilwaith Gwyrdd ar gyfer Bro Morgannwg 2036

Datblygu rhwydwaith integredig o fannau gwyrdd a glas amlswyddogaethol sy'n gwneud Bro Morgannwg yn lle iach, bioamrywiol a gwydn i fyw, gweithio ac ymweld ag ef

Mae'r Strategaeth SG yn nodi Rhwydwaith SG Strategol arfaethedig, sy'n cynnwys Coridorau SG Strategol sy'n cysylltu asedau SG presennol yn y Fro ac mewn ardaloedd cyfagos, sy'n darparu cysylltiadau pwysig ag aneddiadau a chymunedau'r Fro. Mae'r Coridorau SG Strategol hyn yn tynnu sylw at feysydd allweddol ar gyfer canolbwyntio ar gyflawni SG yn unol â'r blaenoriaethau strategol a nodwyd gan y Strategaeth.

Ategir y weledigaeth gan chwe amcan strategol, gyda blaenoriaethau cysylltiedig, ar gyfer llywio'r gwaith o gynllunio, rheoli a chyflawni SG ym Mro Morgannwg.

Amcanion Seilwaith Gwyrdd Strategol

- 1. Gwella Iechyd a Lles:** creu rhwydwaith SG sy'n cefnogi cymunedau iach ac yn annog ffyrdd o fyw egniol, gan ddod â natur yn agosach at bobl.
- 2. Gwella Bioamrywiaeth a Gwydnwch Ecosystemau:** datblygu rhwydwaith ecolegol gwydn a mwu cysylltiedig sy'n cefnogi buddion bioamrywiaeth net i gefnogi adferiad natur.
- 3. Cynyddu Lliniaru Newid yn yr Hinsawdd a Gwydnwch:** gwneud y mwyaf o atebion sy'n seiliedig ar natur i helpu i liniaru ac addasu i effeithiau newid yn yr hinsawdd.
- 4. Gwella cydlyniant cymdeithasol:** gwneud y mwyaf o gyfleoedd i SG gefnogi mentrau cymdeithasol a dod â chymunedau at ei gilydd
- 5. Cefnogi Datblygu Economaidd Cynaliadwy:** integreiddio SG fel elfen allweddol o'r economi leol, twristiaeth ac adfywio.
- 6. Cryfhau ymdeimlad o le:** defnyddio SG i wella cymeriad tirwedd a'r amgylchedd adeiledig.

Mae'r Strategaeth yn tynnu sylw at fanteision integreiddio SG i ddatblygiad drwy ddewis safleoedd priodol a defnyddio dylunio creadigol yn unol â Pholisi Cynllunio Cymru, sy'n ei gwneud yn ofynnol y dylid cymhwyso Safonau Adeiladu gyda Natur i bob datblygiad.

Mae'r Strategaeth SG yn cynnwys Cynllun Cyflawni, sy'n amlinellu egwyddorion cyflawni, ffyrdiau cyllido posibl a'r dull o reoli, cynnal a chadw a stiwardiaeth SG. Mae hefyd yn darparu fframwaith ar gyfer datblygu Cynllun Gweithredu â blaenoriaeth, a fydd yn galluogi partneriaid lleol i gyflawni SG yn unol ag amcanion a blaenoriaethau'r Strategaeth.

1.0 CYFLWYNIAD

1.1 Diben y Strategaeth

1.1.1 Mae Rhifyn 12 (2024) Polisi Cynllunio Cymru'n diffinio Seilwaith gwyrdd (SG) fel "rhwydwaith o nodweddion naturiol a lled-naturiol, mannau gwyrdd, afonydd a llynnoedd sy'n cymysgu ac yn cysylltu lleoedd."

1.1.2 Mae'r ystod o fuddion cymdeithasol, amgylcheddol ac economaidd a ddarperir gan SG bellach yn cael eu derbyn yn eang o fewn polisi cenedlaethol, ac mae cynllunio ar gyfer SG yn cael ei gydnabod fwyfwy fel rhan o'r ateb i fynd i'r afael â heriau cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol, gan gynnwys lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd. Fodd bynnag, er mwyn bod yn llwyddiannus, rhaid ystyried SG yn holistaidd ac yn strategol wrth ei reoli ac mewn perthynas â datblygiad newydd.

1.1.3 Mae Polisi Cynllunio Cymru Argraffiad 12 (2024) yn ei gwneud yn ofynnol i'r system gynllunio ddarparu fframwaith sy'n hwyluso gweithredu Strategaethau Seilwaith Gwyrdd ar gyfer ardaloedd trefol a gwledig drwy gydweithio a chydweithio effeithiol ar draws sectorau a gweithgareddau. Fel rhan o fabwysiadu ymagwedd strategol a rhagweithiol at SG, bioamrywiaeth a gwytnwch ecosystemau, mae'n ofynnol i awdurdodau cynllunio hefyd gynhyrchu Asesiadau Seilwaith Gwyrdd i ddarparu rhestrau a mapiau cyfredol o SG, asedau ecolegol a rhwydweithiau presennol i lywio Strategaethau Seilwaith Gwyrdd i gefnogi paratoi cynlluniau datblygu, gan dynnu o'r sylfaen dystiolaeth a ddarperir gan Ddatganiadau Ardal ac asesiadau llesiant fel y bo'n briodol.

1.1.4 Yn y cyd-destun hwn, bwriad y Strategaeth Seilwaith Gwyrdd yw darparu fframwaith strategol ar gyfer cynllunio, dylunio a rheoli SG ar draws Bro Morgannwg (y Fro), a chynyddu dealltwriaeth o beth yw SG yng nghyd-destun y Fro, drwy:

- Deall y ddarpariaeth gyfredol o asedau SG ar draws y Fro, yn enwedig asedau sy'n eiddo i'r Cyngor, a nodi anghenion a chyfleoedd ar gyfer gwella, cysylltu neu ehangu
- Sicrhau bod cyflawni SG yn cefnogi Cynllun Llesiant Bro Morgannwg 2023-28, Cynllun Her Newid Hinsawdd 2021-2030 a Blaengynllun Bioamrywiaeth 2019
- Helpu i ymgorffori SG yn y Cynllun Datblygu Lleol Newydd (CDLIN) sy'n dod i'r amlwg i gefnogi twf a datblygu cynaliadwy yn y Fro

- Diogelu, gwella a chynyddu'r ddarpariaeth SG ar draws y Fro trwy safonau dylunio da, llywodraethu a rheoli asedau/stiwardiaeth gymunedol
- Cefnogi ceisiadau cyllid ar gyfer prosiectau SG a gwneud penderfyniadau corfforaethol ar fuddsoddiadau

1.1.5 Wedi'i leoli yn Ne Canolbarth Cymru, mae Bro Morgannwg (Bro Morgannwg) yn gorwedd ar arfordir deheuol Cymru ger Aber Afon Hafren (gweler **Map 1.1**).

1.2 Strwythur y Strategaeth

1.2.1 Mae'r Strategaeth SG wedi'i strwythuro fel a ganlyn:

- **Adran 2.0** – yn nodi'r Dull Seilwaith Gwyrdd
- **Adran 3.0** – yn nodi Asesiad o Seilwaith Gwyrdd¹ y Fro
- **Adran 4.0** – yn nodi Strategaeth Seilwaith Gwyrdd y Fro
- **Adran 5.0** – yn nodi Cynllun Cyflawni Seilwaith Gwyrdd y Fro

1.2.2 Mae'r Dull SG yn cael ei gefnogi gan adolygiad o'r Cyd-destun Polisi SG (**Atodiad 1**). Mae'r Asesiad SG yn cael ei gefnogi gan yr atodiadau canlynol:

- Archwiliad Teipoleg SG (**Atodiad 2**)
- Asesiad Ymarferoldeb SG / Gwasanaethau Ecosystem yn ôl Parth SG (**Atodiad 3**)

1.2.3 Amlinellir arwyddbyst i ble y gellir dod o hyd i wybodaeth berthnasol mewn perthynas â'r gofynion ar gyfer Asesiadau SG a nodir yn Adran 6.2 o Bolisi Cynllunio Cymru Rhifyn 11 (diweddariad 2023) yn **Tabl 1.1**.

¹ Yn unol â'r gofynion a nodir yn Adran 6.2 (Seilwaith Gwyrdd) o Bolisi Cynllunio Cymru (2023) ac a ddatblygwyd yn unol ag egwyddorion Nodyn Canllawiau Asesu Seilwaith Gwyrdd CNC 42 (2023).

Tabl 1.1 – Gofynion ar gyfer Asesiadau SG

Polisi Cynllunio Cymru Rhifyn 12 (2024) Gofynion Asesu Seilwaith Gwyrdd	Adran Strategaeth SG
<i>Nodi tirwedd, bioamrywiaeth, geoamrywiaeth, nodweddion hanesyddol a diwylliannol y mae angen eu diogelu fel rhan o dirweddau trefol a gwledig amlweithredol (paragraff 6.2.7)</i>	Adran 3.0/ Atodiad 2/ Mapiau 3.1-3.7
<i>Nodi sut y bydd budd net i fioamrywiaeth yn cael ei sicrhau a bydd priodoeddau gwytnwch ecosystemau yn cael eu gwella, gan wneud y cysylltiadau â gweithgareddau rheoli tir a chyfundrefnau cynnal a chadw eraill (paragraff 6.2.7)</i>	Adran 3.0/ Atodiad 3 Adran 4.2
<i>Hwyluso'r gwaith o leihau llygredd drwy nodi atebion sy'n seiliedig ar natur sy'n rhan o, neu'n ategu gweithgarwch ehangach ar raddfa dalgylch, i fynd i'r afael â llygredd a gwella'r gwaith o adfer cynefinoedd afonol a chynefinoedd eraill (paragraff 6.2.7)</i>	Adran 3.0/ Atodiad 3 Adran 4.2
<i>Mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd drwy sicrhau bod brigdwf coed mewn ardaloedd trefol yn cael ei gynyddu, gan ymgorffori mesurau ar gyfer cynnal ansawdd aer da a seinweddau priodol a thrwy ofyn am reoli llifogydd yn naturiol yn effeithiol a chynlluniau draenio trefol cynaliadwy (paragraff 6.2.7)</i>	Adran 3.0/ Atodiad 3 Adran 4.2
<i>Sicrhau bod gan gymunedau fannau gwyrdd naturiol hygyrch o wahanol feintiau a graddfeydd o fewn pellteroedd cerdded a beicio rhesymol (paragraff 6.2.7)</i>	Adran 3.0/ Atodiad 3 Adran 4.2
<i>Nodi sut y gallai darparu seilwaith gwyrdd fod yn rhan annatod o strategaethau ar gyfer twf a darparu paramedrau eang ar gyfer sicrhau ei weithredu sy'n cydnabod natur ddeinamig ei ddarpariaeth ac yn nodi mesurau y bydd angen eu darparu i'w diogelu dros y tymor hir (paragraff 6.2.7)</i>	Adran 3.0/ Atodiad 3 Adran 4.2 Adran 4.3 Adran 5.0 Map 4.1
<i>Dylid ystyried yr angen i ecosystemau, cynefinoedd a rhywogaethau addasu i newid yn yr hinsawdd a phwysau eraill fel rhan o'r Asesiad Seilwaith Gwyrdd. (paragraff 6.2.8)</i>	Adran 3.0/ Atodiad 3 Adran 4.2 Mapiau 3.3/3.4

- 1.2.4 Cefnogir y Strategaeth SG gan adnodd tystiolaeth integredig sy'n seiliedig ar fapiau Systemau Gwybodaeth Ddaearyddol a gedwir gan y Cyngor, sy'n darparu offeryn ar gyfer llywio cynllunio defnydd tir a gwneud penderfyniadau rheoli tir.
- 1.2.5 Bydd y Strategaeth SG yn cael ei hadolygu gan y Cyngor a'i diweddarau yng ngoleuni'r amgylchiadau sy'n newid yn ôl yr angen.
- 1.2.6 Paratowyd y Strategaeth SG gan CBA mewn cydweithrediad â rhanddeiliaid mewnol yng Nghyngor Bro Morgannwg, gan ystyried adborth o weithdy a gynhaliwyd ym mis Rhagfyr 2022 (Gweler **Atodiad 4**)

2.0 Y DULL SEILWAITH GWYRDD

2.1 Cyffredinol

2.1.1 Amlygir hierarchaeth y polisi lleol a chenedlaethol cyfredol sy'n darparu'r cyd-destun a'r ysgogwyr ar gyfer cynllunio a chyflawni SG ym Mro Morgannwg isod (gweler **Atodiad 1** am ragor o fanylion). Gan dynnu ar flaenoriaethau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol ar gyfer gweithredu, nodwyd y themâu canlynol ar gyfer y Strategaeth SG:

- Iechyd a Lles
- Gwydnwch Bioamrywiaeth ac Ecosystemau
- Cynaliadwyedd a Newid Hinsawdd
- Cydlyniant cymdeithasol
- Economi
- Teimlad o Le

2.2 Polisiâu Lleol

Cynllun Datblygu Lleol Bro Morgannwg

2.2.1 Yr amcanion strategol (**Blwch 2.1**) a pholisiâu strategol (**Blwch 2.2**) sy'n berthnasol i SG, a gynhwysir yn y bro Morgannwg a fabwysiadwyd, Cynllun Datblygu Lleol 2011-2026.

Blwch 2.1 Amcanion strategol Perthnasol Cynllun Datblygu Lleol Bro Morgannwg

- **Amcan 2** – ceisio sicrhau bod datblygiad o fewn Bro Morgannwg yn gwneud cyfraniad cadarnhaol at leihau effaith a lleihau effeithiau andwyol newid yn yr hinsawdd.
- **Amcan 4** – ceisio gwarchod a lle bo'n briodol wella amgylchedd hanesyddol, adeiledig a naturiol Bro Morgannwg fel adnodd pwysig i drigolion ac ymwelwyr.

Blwch 2.1 Polisiâu Perthnasol Cynllun Datblygu Lleol Bro Morgannwg

- **Polisi SP1 Cyflawni'r Strategaeth** - yn nodi y bydd y strategaeth yn ceisio gwella'r amgylchedd byw a gwaith, hyrwyddo mwynhad o gefn gwlad ac arfordir a rheoli asedau amgylcheddol pwysig.
- **Polisi SP10 Yr Amgylchedd Adeiledig a Naturiol** - yn ceisio gwarchod a lle bo'n briodol wella amgylchedd adeiledig a naturiol cyfoethog ac amrywiol Bro Morgannwg. Mae'r testun ategol yn nodi y bydd angen datblygiad newydd i leihau ei effaith ar systemau naturiol, tirweddau, rhywogaethau a chynefinoedd a lle bo'n briodol ddarparu cyfleoedd ar gyfer creu cynefinoedd newydd neu wella cynefinoedd presennol.

- **Polisi MD2 Dylunio Datblygu** - yn nodi'r egwyddorion dylunio allweddol ar gyfer pob datblygiad newydd ym Mro Morgannwg, ac yn pwysleisio y dylai datblygiadau newydd gyfrannu'n gadarnhaol at greu lleoedd o ansawdd uchel, iach, cynaliadwy a lleol wahanol.
- **Polisi MD9 Hyrwyddo Bioamrywiaeth** - yn ei gwneud yn ofynnol i bob datblygiad newydd warchod a lle bo hynny'n briodol, gwella buddiannau bioamrywiaeth a dim ond lle mae'n cael ei gyfiawnhau'n llawn a lle mae unrhyw golledion yn cael eu gwrthbwysu er mwyn sicrhau nad oes unrhyw golled net mewn bioamrywiaeth.
- **Polisi MG19 Safleoedd a Rhywogaethau o Bwysigrwydd Ewropeaidd** – yn ceisio gwarchod Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA), Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig (AGA) a Safleoedd Ramsar, a rhywogaethau a warchodir – yn nodi mai dim ond o dan amgylchiadau penodol/cyfngedig iawn y caniateir cynigion datblygu sy'n debygol o gael effaith sylweddol ar safle neu rywogaeth a warchodir Ewropeaidd (ar ei ben ei hun neu mewn cyfuniad); ac os caniateir iddynt symud ymlaen bydd angen mesurau iawndal priodol
- **Polisi MG20 Safleoedd a Rhywogaethau a Warchodir yn Genedlaethol** – yn ceisio gwarchod Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig neu rywogaethau gwarchodedig – yn nodi mai dim ond o dan amgylchiadau penodol/cyfngedig iawn y caniateir cynigion datblygu sy'n debygol o gael effaith sylweddol ar SoDdGA neu rywogaethau gwarchodedig (yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol); ac os caniateir iddynt symud ymlaen bydd angen mesurau osgoi/lliniaru/digolledu priodol
- **Polisi MG21 – Safleoedd o Bwysigrwydd Cadwraeth Natur, safleoedd daearegol a geomorffolegol o bwys rhanbarthol a chynefinoedd a rhywogaethau â blaenoriaeth** – yn ceisio diogelu'r safleoedd a'r rhywogaethau hyn – yn nodi mai dim ond o dan amgylchiadau penodol/cyfngedig y caniateir cynigion datblygu sy'n debygol o gael effaith andwyol; ac os caniateir iddynt symud ymlaen bydd angen mesurau lliniaru/digolledu priodol

Cynllun Datblygu Lleol Newydd Bro Morgannwg 2021-2036 (yn cael ei baratoi)

- 2.2.2 Mae'r CDLIN yn cael ei baratoi ar hyn o bryd ac mae wedi'i drefnu i'w fabwysiadu yn 2026. Bydd y Strategaeth SG yn elfen allweddol o'i sylfaen dystiolaeth. Yn benodol, mae'r Asesiad SG (**Adran 3**) o'r Strategaeth i lywio gwneud penderfyniadau wrth ddatblygu'r CDLIN ac ar geisiadau cynllunio yn y dyfodol.
- 2.2.3 Ymgynghorwyd â Strategaeth a Ffeirir CDLINau rhwng Rhagfyr 2023 a Ionawr 2024. O'i gymharu â'r CDLI a fabwysiadwyd, mae'r CDLIN, fel y nodir yn y Strategaeth a Ffeirir, yn ceisio creu cyd-destun polisi sylweddol gwell mewn perthynas â SG. Mae hyn yn cael ei yrru'n arbennig gan newidiadau i bolisi cynllunio cenedlaethol sydd wedi'u gweithredu ers mabwysiadu'r CDLI. Mae **Blychau 2.3 a 2.4** yn nodi Amcanion a Pholisïau Strategol y CDLIN sy'n berthnasol i SG (fel y nodir yn y Strategaeth a Ffeirir).

Blwch 2.3 Amcanion y CDLIN sy'n berthnasol i SG

- 1 – Lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd
- 2 – Gwella iechyd a lles meddwl a chorfforol
- 4 – Creu lleoedd
- 5 – Diogelu a gwella'r amgylchedd naturiol

Blwch 2.1 Polisiâu Perthnasol Cynllun Datblygu Lleol Newydd Bro Morgannwg

- **Polisi SP5 Creu Lleoedd** – yn gofyn am gynigion datblygu i ddangos cyfres o Egwyddorion Creu Lleoedd (gan gynnwys integreiddio rhwydweithiau SG a mannau agored yn strategol) a fydd yn ychwanegu gwerth cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol, gan arwain at well manteision lleol
- **Polisi SP6 Creu Lleoedd a Mannau Iechyd a Chynhwysol** - yn gofyn am gynigion datblygu i geisio creu lleoedd iach a chynhwysol sy'n gwella anghydraddoldebau iechyd a chydlyniant cymdeithasol
- **Polisi SP15 Lliniaru ac Addasu i Newid yn yr Hinsawdd** - yn ei gwneud yn ofynnol i gynigion datblygu ymateb i heriau newid yn yr hinsawdd trwy liniaru ei achosion ac addasu i'w effeithiau, gan gynnwys gwneud y mwyaf o'r cyfleoedd ar gyfer atafaelu carbon, hyrwyddo cysgodi ac oeri trefol, defnyddio systemau draenio cynaliadwy ac atebion sy'n seiliedig ar natur, y gellir cefnogi pob un ohonynt gan SG
- **Polisi SP18 Seilwaith Gwyrdd** - yn ei gwneud yn ofynnol i gynigion datblygu ymgorffori mesurau sy'n diogelu a gwella darpariaeth SG o ansawdd uchel ac yn gwneud y mwyaf o'i ymarferoldeb
- **Polisi SP19 Gwydnwch Bioamrywiaeth a Ecosystemau** – yn ei gwneud yn ofynnol y bydd bioamrywiaeth ym Mro Morgannwg yn cael ei gwarchod, ei chynnal a'i gwella. Hefyd yn gofyn am ddatblygu i ddarparu budd net i fioamrywiaeth a gwella gwydnwch a chysylltedd ecosystemau

Cynllun Lles Bro Morgannwg 2023-2028

2.2.4 Mae Cynllun Lles Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Bro Morgannwg (2023) yn nodi tri Amcan Lles a'r meysydd blaenoriaeth y bydd y BGC yn canolbwyntio arnynt dros y blynyddoedd nesaf i gyflawni'r nodau lles cenedlaethol. Dyma'r amcanion:

- **Bro gwydn a gwyrdd** - drwy ddeall a gwneud y newidiadau sy'n angenrheidiol fel unigolion, cymunedau a sefydliadau mewn ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur.
- **Bro fwy actif ac iach** – drwy annog a galluogi pobl o bob oed i fod yn fwy actif a hyrwyddo manteision cofleidio ffordd o fyw iachach.
- **Bro decach a mwy cysylltiedig** – drwy fynd i'r afael â'r annhegwch sy'n bodoli ledled y Fro, ymgysylltu â'n cymunedau a darparu gwell cyfleoedd a chefnogaeth i wneud gwahaniaeth parhaol.

Cynllun Her Newid yn yr Hinsawdd Bro Morgannwg 2021-2030

- 2.2.5 Y Cynllun, a elwir hefyd yn 'Prosiect Sero', yw Cynllun y Cyngor i helpu i frwydro yn erbyn newid yn yr hinsawdd, torri allyriadau carbon y Cyngor i sero net erbyn 2030, ac annog eraill i wneud newidiadau cadarnhaol. Er mwyn mynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd a diogelu'r amgylchedd, mae'n annog y Cyngor i: 'bod yn arweinydd, annog a chefnogi eraill i wneud pethau'n wahanol, a newid sut rydym yn gweithio.'
- 2.2.6 Rhai o'r camau gweithredu a awgrymir y gall SG o ansawdd da gyfrannu atynt yw: gofalu am yr amgylchedd a'r anifeiliaid a'r planhigion sy'n byw ac yn tyfu ynddo; annog eraill i feddwl am y ffordd maen nhw'n teithio e.e. cerdded, beicio, bysus, trenau, cerbydau trydan; a helpu pobl i weld sut mae bwyd yn effeithio ar ein hamgylchedd a lleihau gwastraff bwyd.
- 2.2.7 Mae'r her i 'Amddiffyn a gwella mannau gwyrdd a glas, bioamrywiaeth a gwytnwch ecosystemau a gwella dealltwriaeth o bwysigrwydd ein hamgylchedd naturiol' yn awgrymu y dylai'r Cyngor ddatblygu a gweithredu Strategaeth SG, ymhlith camau gweithredu eraill i gefnogi'r amgylchedd naturiol, megis gweithredu'r Blaengynllun Bioamrywiaeth, a hyrwyddo plannu coed.
- 2.2.8 Mae'r Cynllun hefyd yn cefnogi ac yn eirioli dros systemau bwyd lleol mwy cynaliadwy, gan leihau milltiroedd bwyd trwy annog prosiectau tyfu bwyd lleol/cymunedol (y gellir eu cefnogi gan y Strategaeth SG) ac yn hyrwyddo lleihau gwastraff bwyd, yn ogystal â chodi ymwybyddiaeth am effaith dewisiadau bwyd ar yr amgylchedd.
- 2.2.9 Er mwyn cefnogi'r Cynllun, mae'r Cyngor yn cyflwyno data carbon yn flynyddol i Lywodraeth Cymru fel rhan o'i adroddiadau Carbon Sero Net. Mae hyn yn cynnwys data ar ddefnydd tir (gan gynnwys aneddiadau, tir cnydau, gwlyptir, glaswelltir, tir arall a thir coedwig). Ac eithrio aneddiadau, mae mathau eraill o ddefnydd tir i gyd yn cael effaith gwrthbwyso carbon yn erbyn allyriadau ehangach².

Blaengynllun Bioamrywiaeth Bro Morgannwg (2019)

- 2.2.10 Mae'r Blaengynllun Bioamrywiaeth yn edrych ar sut mae'r Cyngor yn rheoli ac yn gwella adnoddau naturiol i sicrhau bod bioamrywiaeth a chynaliadwyedd yn cael eu hystyried ym

² [Canllaw Adrodd Carbon Sero Net Sector Cyhoeddus Cymru Fersiwn 3, 2023](#)

mhob gwasanaeth a'u bod yn themâu craidd wrth ddarparu gwasanaethau, gan ddod yn rhan annatod o'r prosesau gwneud penderfyniadau ym mhob rhan o'r Cyngor.

2.2.11 Mae'r Cynllun yn manylu ar y mecanweithiau y bydd y nodau yn cael eu cyflawni ym Mro Morgannwg i atal dirywiad bioamrywiaeth, lleihau effeithiau newid yn yr hinsawdd a hyrwyddo datblygu cynaliadwy, ac mae'n gosod 6 amcan a gefnogir gan gamau gweithredu ar gyfer diogelu a gwella bioamrywiaeth ym Mro Morgannwg. Amcanion y Cynllun yw:

- Amcan 1: Ymgysylltu a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth er mwyn gwreiddio bioamrywiaeth yn y broses o wneud penderfyniadau ar bob lefel
- Amcan 2: Diogelu rhywogaethau a chynefinoedd o brif bwysigrwydd a gwella eu rheoli.
- Amcan 3: Gwella gwydnwch ein hamgylchedd naturiol trwy adfer ein cynefinoedd sydd wedi'u dirywio a chreu cynefinoedd.
- Amcan 4: Mynd i'r afael â'r pwysau allweddol ar rywogaethau a chynefinoedd.
- Amcan 5: Gwella ein tystiolaeth, ein dealltwriaeth a'n monitro.
- Amcan 6: Rhoi fframwaith o lywodraethu a chymorth ar gyfer cyflawni ar waith.

Cynllun Corfforaethol, Cyngor Bro Morgannwg (2025-2030)

2.2.12 Mae'r Cynllun Corfforaethol yn amlinellu blaenoriaethau Cyngor Bro Morgannwg ar gyfer 2025-2030, a sut y byddant yn cael eu cyflawni. Mae'r cynllun yn cyflwyno pump amcan lles sydd gyda'i gilydd yn cyfrannu tuag at y saith nod lles cenedlaethol. Dyma'r amcanion:

- 1 Creu lleoedd gwyh i fyw, i weithio ac i ymweld
- 2 Parchu a dathlu'r amgylchedd
- 3 Rhoi dechrau da mewn bywyd i bawb
- 4 Cefnogi ac amddiffyn y rheini sydd ein hangen
- 5 Bod y Cyngor gorau y gallwn fod

2.2.13 Mae'r Cynllun yn manylu ar sut y bydd y Cyngor yn cyflawni ei weledigaeth ar gyfer Bro Morgannwg o 'Gymunedau Cryf â dyfodol disglair'.

2.2.14 Gellir dod o hyd i ragor o fanylion am y cyd-destun polisi lleol ar gyfer SG yn **Atodiad 1**.

2.3 Cyd-destun Cenedlaethol Deddfwriaethol a Pholisi

- 2.3.1 Gall dull SG o gynllunio, dylunio a rheoli defnydd tir gyflawni ystod eang o ganlyniadau polisi cynllunio (e.e. mewn perthynas â newid yn yr hinsawdd, bioamrywiaeth, datblygu cynaliadwy, twf economaidd neu iechyd a lles). Mae wedi'i sefydlu'n dda drwy system gynllunio gofodol Cymru, ac mae'n darparu modd i ddod â pholisi a chynghor at ei gilydd a'i chyflawni mewn ffordd holistaidd. Amlygir deddfwriaeth a pholisïau cenedlaethol sy'n darparu'r fframwaith ar gyfer cynllunio SG lleol ym **Blwch 2.5**. Mae rhagor o fanylion ar gael yn **Atodiad 1**.

Blwch 2.5 Deddfwriaeth, Polisïau a Chanllawiau Cenedlaethol

- **Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015** - Gweledigaeth gyffredinol i greu Cymru yr ydym i gyd eisiau byw ynddi nawr ac yn y dyfodol. Nod yw gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol yng Nghymru i dargedu heriau, megis newid yn yr hinsawdd a thlodi.
- **Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016** - Darparu fframwaith cyfreithiol i reoli adnoddau naturiol Cymru mewn ffordd fwy rhagweithiol a chynaliadwy, gan gyfrannu at gyflawni'r nodau llesiant a nodir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Yn rhoi cyd-destun ar gyfer cyflwyno SG aml-swyddogaethol.
- **Deddf Cynllunio (Cymru) 2015** - Yn darparu fframwaith deddfwriaethol modern ar gyfer gweithredu system gynllunio Cymru - yn cefnogi'r gwaith o gyflawni dyheadau cenedlaethol, lleol a chymunedol drwy greu lleoedd cynaliadwy lle mae gan ddinasyddion well mynediad at gartrefi, swyddi ac amgylcheddau adeiledig a naturiol o safon ac yn cefnogi'r defnydd o'r Gymraeg
- **Deddf Teithio Llesol (Cymru) 2013** - yn gwneud cerdded a beicio yr opsiwn a ffefrir ar gyfer teithiau byrrach, yn enwedig teithiau bob dydd, megis i ac o weithle neu sefydliad addysg, neu i gael mynediad at wasanaethau neu gyfleusterau iechyd, hamdden neu eraill.
- **Polisi Adnoddau Naturiol (2017))** - Yn nodi tri maes blaenoriaeth cenedlaethol i fynd i'r afael â'r heriau i adnoddau naturiol ac ecosystemau Cymru, a gwireddu'r cyfleoedd y maent yn eu rhoi ar draws y nodau lles. Mae hyn yn darparu'r cyd-destun ar gyfer **Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol CNC dros Gymru 2020 a Datganiad Ardal De Canolbarth Cymru CNC (2020)**.
- **Cymru'r Dyfodol – Y Cynllun Cenedlaethol (2021)** – Yn darparu'r fframwaith cenedlaethol sy'n gosod y cyfeiriad ar gyfer datblygu yng Nghymru hyd at 2040. Polisi 9 (Rhwydweithiau Ecolegol Gwydn a Seilwaith Gwyrdd) yn cynnwys gofynion ar gyfer Asesiadau SG.
- **Polisi Cynllunio Cymru Argraffiad 12 (2023)** - Yn nodi polisïau cynllunio defnydd tir Llywodraeth Cymru. Yr amcan craidd yw sicrhau bod y system gynllunio yn cyfrannu tuag at gyflawni datblygu cynaliadwy ac yn gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.
- **Nodyn Canllawiau Asesu Seilwaith Gwyrdd CNC 42 (2023)** – Yn darparu canllaw i setiau data allweddol Cyfoeth Naturiol Cymru a sut i'w defnyddio fel rhan o Asesiad o Seilwaith Gwyrdd

- **Nodyn Cyngor Technegol 5: Cadwraeth Natur a Chynllunio (2009)** - Yn rhoi cyngor ar sut y dylai'r system gynllunio defnydd tir gyfrannu at ddiogelu a gwella bioamrywiaeth a chadwraeth ddaearegol.
- **Nodyn Cyngor Technegol 16: Chwaraeon, Hamdden a Mannau Agored (2009)** - Yn cynghori ar rôl y system gynllunio wrth wneud darpariaeth ar gyfer cyfleusterau chwaraeon a hamdden a mannau agored anffurfiol, yn ogystal ag amddiffyn cyfleusterau presennol a mannau agored mewn ardaloedd trefol a gwledig yng Nghymru. Yn nodi teipoleg mannau agored.
- **Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000** - cyflwyno darpariaethau newydd i foderneiddio rheolaeth Hawliau Tramwy Cyhoeddus a chreu Hawl Statudol ar Droed newydd i rai mathau o dir agored, a ehangodd gyfleoedd mynediad cyhoeddus i SG ar raddfa tirwedd.
- **Datganiadau Ardal CNC** – Mae'r saith Datganiad Ardal i Gymru yn ymateb cydweithredol i'r Polisi Cyfoeth Naturiol (2017), sy'n amlinellu'r heriau allweddol sy'n wynebu'r gwahanol ardaloedd, yr hyn y gellir ei wneud i gwrdd â'r heriau hynny, a sut y gellir rheoli adnoddau naturiol er budd cenedlaethau'r dyfodol. Cyhoeddwyd **Datganiad Ardal De Canolbarth Cymru** yn 2020, ac mae'n cwmpasu Bro Morgannwg.

2.4 Beth yw Seilwaith Gwyrdd?

2.4.1 Mae Polisi Cynllunio Cymru Argraffiad 12 (2024) yn diffinio SG fel a ganlyn:

'Seilwaith gwyrdd yw'r rhwydwaith o nodweddion naturiol a lled-naturiol, mannau gwyrdd, afonydd a llynnoedd sy'n rhyngwynebu ac yn cysylltu lleoedd. Gall elfennau cydrannol o seilwaith gwyrdd weithredu ar wahanol raddfeydd.'

2.4.2 Mae PCC yn mynd ymlaen i nodi beth all elfennau cydran SG, neu asedau SG ei gynnwys:

'Ar raddfa tirwedd gall seilwaith gwyrdd gynnwys ecosystemau cyfan fel gwlyptiroedd, dyfrffyrdd, mawndiroedd a mynyddoedd. Ar raddfa leol, gallai gynnwys parciau, caeau, pyllau dŵr, mannau gwyrdd naturiol, hawliau tramwy cyhoeddus, rhandiroedd, mynwentydd a gerddi. Ar raddfeydd llai, gall ymyriadau trefol unigol fel coed stryd, perthi, ochr ffyrdd, a thoeon/waliau gwyrdd i gyd gyfrannu at rwydweithiau seilwaith gwyrdd'

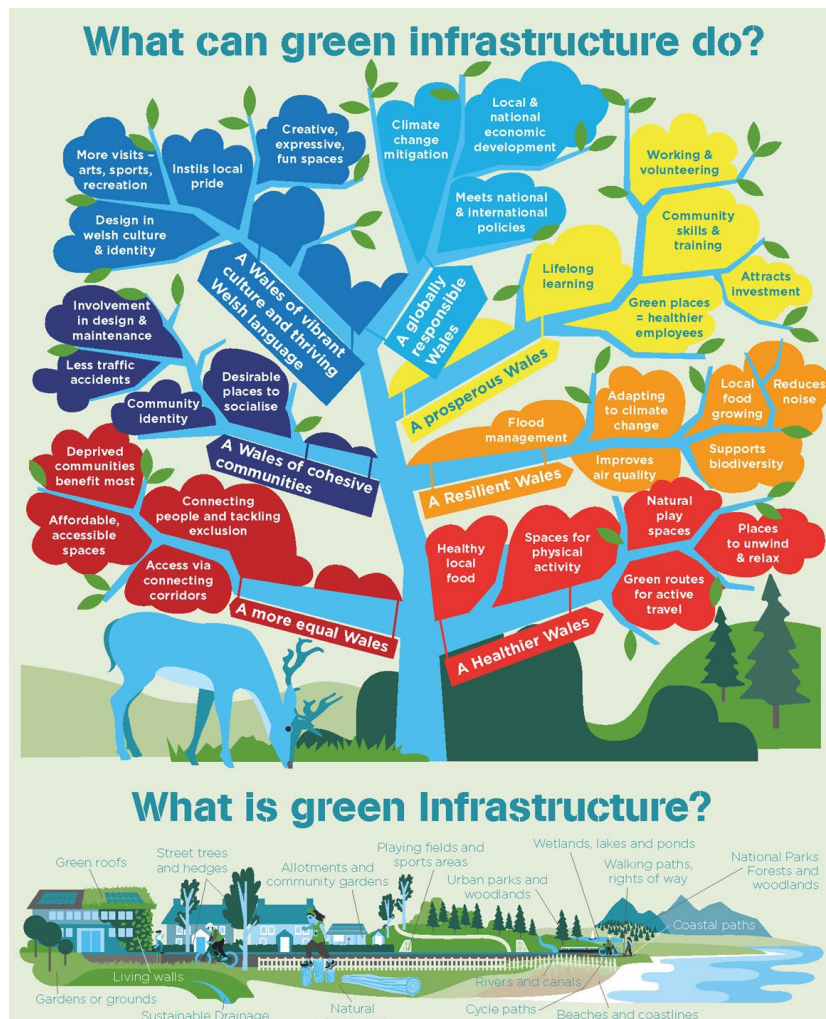

Diagram o Nodyn Canllaw Asesu Seilwaith Gwyrdd CNC 42 (2023)

SG Aml-ymarferoldeb

- 2.4.3 Mae PCC hefyd yn nodi bod SG yn amlswyddogaethol, gydag asedau unigol o bosibl yn darparu ystod o swyddogaethau a buddion ar yr un pryd:

'Mae seilwaith gwyrdd yn gallu darparu sawl swyddogaeth ar yr un pryd ac o ganlyniad yn cynnig manteision lluosog, ar gyfer gwynnwch cymdeithasol, economaidd a diwylliannol yn ogystal ag amgylcheddol. Gall elfennau seilwaith gwyrdd, trwy wella gwydnwch ecosystemau, arwain at fanteision cadarnhaol i les gan gynnwys rheoli llifogydd, puro dŵr, gwell ansawdd aer, llai o lygredd sŵn a chymedroli hinsawdd lleol, lliniaru newid yn yr hinsawdd a chynhyrchu bwyd. Mae'r manteision hyn yn bwysig mewn amgylcheddau trefol lle gallant hwyluso manteision sy'n gysylltiedig ag iechyd a lles mannau agored, aer glân a gwell tawelwch, er enghraifft, yn ogystal â chreu ymdeimlad o le a gwell cydlyniant cymdeithasol. Yn ogystal, mae gan seilwaith gwyrdd rôl wrth amddiffyn nodweddion lleol, gan sicrhau buddion economaidd a chyfleoedd cymdeithasol a chymunedol.'

SG a Gwasanaethau Ecosystem

- 2.4.4 Yn sail i'r swyddogaethau lluosog y mae asedau SG yn eu cyflawni yw'r cysyniad o wasanaethau ecosystem. Diffinnir gwasanaethau ecosystem fel y manteision a ddarperir gan yr amgylchedd a SG sy'n cyfrannu at wneud bywyd yn bosibl ac yn werth ei fyw (e.e. aer glân, dŵr, bwyd a deunyddiau) - gweler **Blwch 2.6**.

BLWCH 2.6 Gwasanaethau Ecosystemau

- **Gwasanaethau ategol** - hanfodol i weithrediad ecosystemau ac yn anuniongyrchol gyfrifol am yr holl wasanaethau eraill; yn cynnwys cylchdroi dŵr a maetholion, ffurfio pridd a phrosesau twf planhigion.
- **Rheoleiddio gwasanaethau** - yn cynnwys rheoleiddio'r hinsawdd, llifogydd, ansawdd dŵr ac aer, erydiad a pheillio.
- **Gwasanaethau darparu** - yn cynnwys cyflenwi nwyddau fel bwyd, pren, dŵr croyw, tanwydd a fferyllol.
- **Gwasanaethau diwylliannol** - manteision uniongyrchol anfaterol o bwysigrwydd enfawr i anghenion cymdeithasol a diwylliannol ehangach cymdeithas; yn cynnwys gofod hamdden, twristiaeth, cyfoethogi ysbrydol, ysbrydoliaeth a chyflogaeth.

- 2.4.5 Mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn hyrwyddo dull newydd o reoli adnoddau naturiol, a elwir yn ddull ecosystemau. Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 (gweler **Blwch 2.5** ac **Atodiad 1**) yn rhoi'r dull ecosystem mewn statud trwy set o egwyddorion, sy'n seiliedig ar 12 egwyddor y Confensiwn ar Amrywiaeth Fiolegol³. Mae'r dull hwn yn darparu fframwaith ar gyfer rheoli tir, dŵr ac adnoddau byw yn integredig sy'n hyrwyddo cadwraeth a defnydd tir cynaliadwy mewn ffordd gydradd. Mae mabwysiadu a gweithredu'r dull mwy holistaidd, integredig a chynaliadwy hwn o reoli adnoddau naturiol yn gyfystyr â dull SG o reoli defnydd tir.

Cysylltedd SG

- 2.4.6 Er y gall asedau SG unigol wasanaethu un neu fwy o swyddogaethau, gall cysylltedd rhwng gwahanol asedau SG helpu i wneud y mwyaf o'r buddion y maent yn eu cynhyrchu. Mae asedau SG wedi'u cysylltu'n dda yn creu seilwaith sy'n addasol ac yn wydn i newidiadau yn yr hinsawdd. Mae cysylltiadau ffisegol yn cael yr effaith fwyaf, yn aml trwy greu 'cerrig camu' ecolegol sy'n annog mudo bioamrywiaeth ac yn cysylltu lleoedd â llwybrau cerdded neu feicio cynaliadwy.

³ Mae'r Confensiwn ar Amrywiaeth Fiolegol yn offeryn/cytundeb cyfreithiol rhyngwladol gyda thri phrif nod: i) cadwraeth amrywiaeth fiolegol, ii) defnydd cynaliadwy o gydrannau amrywiaeth fiolegol, a iii) rhannu'n deg a chydardd y manteision sy'n deillio o ddefnyddio adnoddau genetig. Fe'i cadarnhawyd gan 196 o bartion gan gynnwys y Deyrnas Unedig, a daeth i rym ym 1993.

- 2.4.7 Wedi'u cysylltu gyda'i gilydd, mae asedau SG yn ffurfio rhwydweithiau SG amlswyddogaethol pwysig. Dylid ystyried asedau a chysylltiadau SG ar bob graddfa ofodol, fel y dangosir ar **Ddiagram 2.1**.

Buddion SG

- 2.4.8 Mae dull SG yn galluogi tirweddau i gynnig buddion cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol ar yr un pryd, ac yna'n edrych ar sut all y buddion hynny gael eu huchafu drwy gael eu cysylltu â rhwydwaith ehangach o fannau. Mae manteision SG yn eang, fel y dangosir ym **Blwch 2.5**.

BLWCH 2.5 Manteision SG

Iechyd a Lles

- Cefnogi lles corfforol trwy ddarparu mannau gwyrdd o safon ar gyfer cerdded, beicio, chwaraeon a hamdden.
- Rhoi mwy o gyfleoedd a lleoedd i blant chwarae.
- Gwellu lles meddyliol trwy roi mynediad i natur a mannau gwyrdd deniadol a mannau anadlu.
- Rhoi cyfleoedd i dyfu bwyd yn lleol a bwyta'n iach.

Gwydnwch Bioamrywiaeth ac Ecosystemau

- Diogelu a gwella bioamrywiaeth
- Creu cynefinoedd neu nodweddion naturiol newydd a chysylltu, er mwyn caniatáu symud rhywogaethau a chynyddu ardaloedd cynefinoedd sydd ar gael.
- Atal darnio cynefinoedd.
- Caniatáu creu cynefinoedd amrywiol sy'n gyfoethog mewn fflora a ffawna.
- Diogelu rhywogaethau dyfrol trwy reoli cynefinoedd glan y dŵr yn briodol.
- Gwellu iechyd y pridd a chreu cynefinoedd trwy ddefnyddio dulliau agroecoleg.

Cynaliadwyedd a Newid Hinsawdd

- Lleihau allyriadau CO² trwy ddarparu llwybrau teithio nad ydynt yn gerbydau ac annog cerdded a beicio.
- Darparu storio carbon ac atafaelu mewn llystyfiant.
- Darparu cysgod ac amddiffyniad rhag tywydd eithafol.
- Rheoli perygl llifogydd: toeau byw, coed mawr ac ardaloedd tirwedd meddal yn amsugno glaw trwm.
- Darparu ar gyfer storio dŵr wyneb mewn amseroedd llif brig yn SDCau/ nodweddion dŵr eraill.
- Glanhau ac oeri aer, dŵr a phridd, gan wrthsefyll yr effaith 'ynys wres' mewn ardaloedd trefol.
- Arbed ynni: toeau byw yn inswleiddio adeiladau, ac mae coed mawr yn darparu cysgod, gan leihau'r angen am aerdymheru.
- Lleihau allyriadau CO² trwy gyfyngu ar filltiroedd bwyd trwy gynnyrch sy'n tyfu'n lleol.

Cydlyniant cymdeithasol

- Gwella cydlyniant cymunedol a chynhwysiant cymdeithasol.
- Creu mannau gwyrdd ar gyfer cymdeithasu, rhyngweithio a digwyddiadau.
- Darparu gwell cysylltiadau ffisegol trwy rwydweithiau gwyrdd i fynd rhwng lleoedd; ac i gymunedau, gwasanaethau, ffrindiau a theulu a mannau gwyrdd ehangach.
- Creu cyfleoedd ar gyfer cyfranogiad cymunedol a gwirfoddoli.
- Darparu mannau ar gyfer addysg a hyfforddiant.

Economi

- Cefnogi gostyngiad mewn costau gofal iechyd a chynyddu cynhyrchiant.
- Denu busnesau a mewnfuddsoddwyr trwy greu lleoliadau deniadol.
- Helpu i ddenu a chadw gweithlu o safon a chreu cyflogaeth.
- Cefnogi'r economi werdd leol, gan gynnwys defnyddio technegau ffermio gwyrddach fel gweithredu dulliau agroecoleg.
- Lleihau costau amgylcheddol fel y rhai sy'n gysylltiedig â lleihau perygl llifogydd.
- Gwella delwedd lle a rhoi hwb i werthoedd eiddo.
- Helpu datblygwyr i gael y gorau o'r safle trwy gyfuno defnyddiau, e.e. mannau agored a Systemau Draenio Cynaliadwy (SDCau), sy'n helpu hyfywedd datblygu.
- Arbed ynni ac arian i breswylwyr a defnyddwyr terfynol.

Ymdeimlad o Le

- Gwella treflun, ansawdd y dirwedd ac amwynder gweledol.
- Cadw treftadaeth a mynegiant diwylliannol.
- Atgyfnerthu cymeriad tirwedd leol.
- Gwneud lleoedd yn fwy diddorol ac unigryw.

3.0 ASESIAD SEILWAITH GWYRDD

3.1 Yr Angen am Asesiad Seilwaith Gwyrdd

- 3.1.1 Mae Polisi Cynllunio Cymru Argraffiad 12 (2024) yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau cynllunio gynhyrchu Asesiadau Seilwaith Gwyrdd i ddarparu rhestrau a mapiau cyfredol o'r SG, asedau ecolegol a rhwydweithiau presennol i lywio Strategaethau Seilwaith Gwyrdd i gefnogi paratoi cynlluniau datblygu. Dylai Asesiadau Seilwaith Gwyrdd o'r fath ddefnyddio setiau data presennol, a'r wybodaeth orau sydd ar gael, i ddatblygu adnodd tystiolaeth integredig sy'n seiliedig ar fapiau yn unol â Nodyn Canllawiau Asesu Seilwaith Gwyrdd CNC 42 (2023).

3.2 Teipoleg Seilwaith Gwyrdd Bro Morgannwg

- 3.2.1 Fel y nodir gan y trosolwg canlynol, mae'r Fro yn cynnwys ystod eang o asedau SG. Maent yn cynnwys asedau cyhoeddus a phreifat, gyda mynediad cyhoeddus a hebddo. Wedi'u grwpio gyda'i gilydd maent yn cynrychioli rhwydwaith SG presennol yr ardal. Dylid cydnabod bod ambell ased 'graddfa tirwedd yn ymestyn ar draws ffiniau gweinyddol, megis yr arfordir, ac afonydd fel Afon Elái. Felly, mae'n bwysig iawn bod SG wedi'i gynllunio'n strategol i ddarparu rhwydwaith cynhwysfawr ac integredig ar raddfa ranbarthol.
- 3.2.2 Amlinellir teipoleg asedau SG yn y Fro ym **Mlwch 3.1** isod, a ddangosir ar **Fapiau 3.1a** a **3.1b**. Mae'r teipoleg wedi'i nodi yn unol â'r fethodoleg yn Nodyn Canllawiau Asesu Seilwaith Gwyrdd CNC 2023⁴. Mae archwiliad manwl o asedau SG y Fro wedi'i nodi yn **Atodiad 2**.

BLWCH 3.1 Teipoleg SG Bro Morgannwg

⁴ [Nodyn Canllaw Asesu Seilwaith Gwyrdd CNC 2023](#)

MANNAU GWYRDD A GLAS

Rhandir, gardd gymunedol neu fferm drefol

Gofod tyfu bwyd, yn bennaf mewn ardaloedd trefol, gyda'r prif bwrpas o dyfu bwyd lleol ffres gan gynnwys ffrwythau a llysiau, a chadw ieir, cwningod a gwenyn, sy'n rhoi cyfleoedd i ymarfer corff, annog ffyrdd iach o fyw a denu peillwyr. Gall hyn gynnwys rhandiroedd, lle mae deiliaid rhandiroedd/aelodau yn tyfu bwyd i'w bwyta eu hunain ar dir a brydlesir naill ai gan gyngor lleol neu landlord preifat. Gall hyn hefyd gynnwys mannau tyfu bwyd a rennir (gardd gymunedol neu ffermydd trefol) gyda'r prif bwrpas o dyfu bwyd lleol ffres ar sail gyfunol i'w fwyta yn y gymuned.

Mynwentydd a chladdfeydd

Mynwentydd a chladdfeydd eraill (e.e. safleoedd claddu naturiol), a mannau addoli eraill, mewn ardaloedd trefol neu wledig. Prif bwrpas y rhain yw rhoi cyfleoedd ar gyfer myfyrio tawel a chladdu/amlosgi'r ymadawedig, a allai hefyd fod yn fannau gwerthfawr i fywyd gwylt.

Man gwyrdd amwynder

Mannau gwyrdd anffurfiol o faint amrywiol sy'n gysylltiedig ag ystadau tai, parciau busnes, rhai lleiniau ymyl priffyrdd a phentrefi, fel arfer yn cynnwys ardaloedd glaswelltog wedi'u torri gyda phlannu llwyni/coed a gwelyau blodau addurnol achlysurol, gyda'r prif bwrpas o ddarparu cyfleoedd hamdden anffurfiol a/neu gyfrannu at amwynder ardal drwy wahanu gwahanol adeiladau/defnyddiau tir ar gyfer amgylcheddol, rhesymau gweledol neu ddiogelwch.

Parc neu ardd gyhoeddus

Parciau a gerddi ffurfiol mewn ardaloedd trefol neu ar gyrion trefol gyda'r prif bwrpas o ddarparu cyfleoedd ar gyfer hamdden anffurfiol, cynnal digwyddiadau mawr a mynediad i natur/treftadaeth. Mae'r rhain fel arfer yn gwneud cyfraniad sylweddol at gymeriad, ansawdd amgylcheddol ac adnoddau hamdden aneddiadau yn rhinwedd eu lleoliad, eu maint sylweddol a'u hansawdd uchel, fel parciau gwledig. Mae hyn hefyd yn cynnwys parciau llai a meysydd hamdden sy'n rhoi ffocws cymdeithasol a hamdden i gymunedau lleol, a all gynnwys cyfleusterau fel caeau chwarae glaswellt, cyrtiau tenis a meysydd chwarae.

Cyfleusterau chwaraeon awyr agored

Cyfleusterau chwaraeon awyr agored (dan berchnogaeth gyhoeddus a phreifat) gyda'r prif bwrpas o ddarparu cyfleoedd i gymryd rhan mewn gweithgareddau chwaraeon awyr agored ffurfiol – gan gynnwys cyrtiau tenis/pêl-rwyd, lawntiau bowlio/rinciau, caeau chwarae glaswellt/caeau chwarae artiffisial, cyrsiau golff, traciau athletau, safleoedd gwersylla/parciau carafanau, tiroedd ysgol a chaeau chwarae sefydliadol eraill, ardaloedd gemau aml-ddefnydd, cyfleusterau marchogaeth ac ardaloedd chwaraeon awyr agored eraill. Mewn ardaloedd gwledig, mae cyfleusterau chwaraeon awyr agored yn tueddu i fod wedi'u lleoli o fewn maes hamdden pentref.

Darpariaeth chwarae ar gyfer plant a phobl ifanc

Mannau wedi'u cynllunio, fel arfer yn gysylltiedig ag ardaloedd tai neu barciau mewn ardaloedd trefol, gyda'r prif bwrpas o ddarparu cyfleoedd ar gyfer chwarae anffurfiol yn yr awyr agored a rhyngweithio cymdeithasol, gan gynnwys mannau chwarae i blant (meysydd chwarae gyda mannau chwarae cyfarpar a naturiol i blant hyd at oddeutu 12 oed) a mannau chwarae i bobl ifanc (cyfleusterau hamdden anffurfiol ar gyfer pobl ifanc rhwng 13 a 17 oed fel parciau sglefrfyrdio, Rampiau BMX, ardaloedd gemau aml-ddefnydd ac ardaloedd cicio pêl anffurfiol a llochesi).

Mannau gwyrdd naturiol a lled-naturiol

Ardaloedd o fannau gwyrdd lled-naturiol mewn ardaloedd trefol a gwledig, a allai fod yn hygyrch neu beidio, sydd â'r prif bwrpas o gadwraeth bywyd gwyllt ac sy'n darparu cyfleoedd ar gyfer addysg amgylcheddol a chodi ymwybyddiaeth o natur, fel arfer yn cynnwys cynefinoedd naturiol fel coetir, prysgwydd, glaswelltiroedd (e.e. twyndir, tiroedd comin a dolydd), gwlyptiroedd, dŵr agored a dŵr rhedeg, a thir agored adfeiliedig.

Gerddi domestig

Mannau preifat gyda'r prif bwrpas o ddarparu mannau gwyrdd amwynder ar gyfer preswylfeydd preifat (gan gynnwys gerddi preifat cymunedol a rennir ar gyfer fflatiau), gan gyfrannu at werth amwynder strydluniau a hefyd darparu cynefinoedd/coridorau ar gyfer bywyd gwyllt.

Mannau Glas

Mannau glas mewn ardaloedd trefol a gwledig, gyda'r prif bwrpas o reoli adnoddau dŵr. Gall y rhain gynnwys afonydd, nentydd, llynnoedd, pyllau a'r môr sy'n digwydd yn naturiol, a gallant hefyd gynnwys asedau a wnaed gan ddyn fel cronfeydd dŵr.

CYSYLLTIADAU GWYRDD

Rhwydweithiau Beicio

Llwybrau gyda'r prif bwrpas o ganiatáu symud beicwyr, sy'n cysylltu mannau gwyrdd a lleoedd ledled ardaloedd trefol, cefn gwlad ehangach ac ar hyd yr arfordir.

Hawliau Tramwy Cyhoeddus

Llwybrau gyda'r prif bwrpas o ganiatáu symud gan ystod o ddefnyddwyr nad ydynt yn modur, sy'n cysylltu mannau gwyrdd a mannau ar draws ardaloedd trefol, cefn gwlad ehangach ac ar hyd yr arfordir.

COED

Coed Trefol

Coed stryd, coed mewn mannau agored cyhoeddus a gerddi preifat, coetiroedd a choed gwrychoedd mewn ardaloedd trefol sy'n cyfrannu at gymeriad tirwedd/treflun ac ymdeimlad o le, yn darparu aer glân ac yn rheoleiddio dŵr ffo dŵr storm/tymheredd eithafol, ac yn cefnogi bywyd gwyllt a lles.

Coetiroedd

Blociau o goed collddail neu gonwydd sy'n ffurfio coetir neu goedwig yng nghefn gwlad sy'n darparu cynefinoedd ar gyfer bywyd gwyllt, yn lliniaru ac yn addasu i newid yn yr hinsawdd, yn darparu oeri trefol, yn lleihau'r dŵr ffo o gaeau, ac yn lleihau effaith llifogydd.

TIRWEDDAU CYNHYRCHOL

Tir Amaethyddol

Tir â'r neu dir pori gyda'r prif bwrpas o ddarparu lle ar gyfer ffermio, gan gynnwys tyfu cnydau neu fagu anifeiliaid i ddarparu bwyd, gwlân a chynhyrchion eraill. Gall y tir hwn hefyd gyfrannu at ddarparu cynefinoedd/coridorau ar gyfer bywyd gwyllt (gan gynnwys gwrychoedd), ac mae'n darparu lleoliad ar gyfer y mwyafrif o aneddiadau.

- 3.2.3 Yng nghyd-destun y teipoleg SG a nodir uchod, nodir crynodeb o asedau SG yn y Fro isod o dan y penawdau canlynol:
- Asedau dŵr
 - Asedau bioamrywiaeth
 - Asedau tirwedd a threftadaeth
 - Mannau gwyrdd hygyrch
- 3.2.4 Gall llawer o elfennau o'r deipoleg uchod gyfrannu at fwy nag un o'r penawdau hyn, er enghraifft gallai 'man gwyrdd naturiol a lled-naturiol' fod yn ased bioamrywiaeth, tra hefyd yn cyfrannu at dreftadaeth (e.e. rhan o Arfordir Treftadaeth Morgannwg) ac yn ychwanegol yn caniatáu mynediad i'r cyhoedd, neu gael hawliau tramwy cyhoeddus drwy'r gofod.
- 3.2.5 Amlinellir crynodeb o'r cyd-destun economaidd-gymdeithasol yn y Fro hefyd.
- 3.2.6 Mae'r adrannau hyn yn rhoi trosolwg o'r anghenion strategol a'r cyfleoedd ar gyfer adfer, cynnal, creu a/neu gysylltu asedau SG i helpu i gryfhau Rhwydwaith SG Strategol Bro Morgannwg ar gyfer y dyfodol. Mae hyn yn tynnu ar bolisi/tystiolaeth genedlaethol a lleol a nodir uchod, mapio Gwybodaeth Gymraeg ar gyfer Datrysiadau Seiliedig ar Natur (WINS) CNC⁵, a'r asesiad SG manwl a nodir yn **Atodiadau 2 a 3**. Cafodd yr asesiad ei lywio hefyd gan Weithdy Cynllun Seilwaith Gwyrdd Swyddogion Cyngor Bro Morgannwg ym mis Rhagfyr 2022 (gweler **Atodiad 4**).

3.3 Asedau Dŵr

- 3.3.1 Mae'r Fro yn dirwedd iseldir tonnog, sy'n cynnwys llwyfandir calchfaen wedi'i dorri gan gyrsiau dŵr gan gynnwys afonydd Thaw, Trelái a Waycock (gweler **Map 3.2a**). Mae'r dirwedd wedi'i ffinio yn y de gan Aber Afon Hafren a Môr Hafren, sy'n cynnwys pedwar traeth ymdrochi sydd i gyd yn pasio dosbarthiad Dyfroedd Ymdrochi y CE.
- 3.3.2 Mae rhannau o'r Fro mewn perygl o lifogydd gan afonydd (gweler **Map 3.2a**), dŵr wyneb (gweler **Map 3.2b**) neu'r môr (gweler **Map 3.2c**), neu gyfuniad o'r rhain; gyda hanes o ddigwyddiadau llifogydd wedi'u cofnodi a achosir gan sawl ffynonellau llifogydd⁶. Mae llifogydd dŵr wyneb lleol yn her arbennig i ardaloedd trefol ar draws y Fro. Mae cymunedau

⁵ <https://storymaps.arcgis.com/collections/036c04ccb85948d2abe7312de75ad318?item=1>

⁶ De-ddwyrain Cymru - Asesiad Strategol o Ganlyniadau Llifogydd (Cam 1) Adroddiad Terfynol Tachwedd 2022

fel Trebefered, Llanilltud Fawr, Llan-faes a Dalgylch Coldbrook yn y Barri wedi profi effeithiau a chanlyniadau difrifol llifogydd (yn y 1990au i ganol y 2010au)⁷, er bod dalgylch Coldbrook bellach yn elwa o gynllun lliniaru llifogydd⁸.

- 3.3.3 Ym mis Rhagfyr 2020 (Storm Dennis), effeithiodd llifogydd afonydd lleol ar nifer o leoliadau ledled De Canolbarth Cymru, gan gynnwys y Fro, ar ôl i 50 i 70mm o law ddisgyn ar ddalgylch sydd eisoes yn dirlawn, gyda glaw arbennig o drwm dros ddalgylchoedd isaf ar hyd yr arfordir. Y lleoliad yr effeithiwyd arno waethaf oedd Dinas Powys, lle dioddefodd nifer o eiddo llifogydd o afonydd Tregatwg ac East Brook.⁹ Roedd llifogydd dŵr wyneb hefyd yn broblem, gan achosi llifogydd yn Sili, gan effeithio ar 18 eiddo yn fewnol a 26 yn allanol.¹⁰
- 3.3.4 Mae Aber Afon Hafren hefyd yn ffynhonnell bosibl o lifogydd llanw yn y Fro. Mae llifogydd llanw yn fwyaf tebygol o ddigwydd yn ystod amodau ymchwydd storm. Mewn ardaloedd sy'n cael eu gwarchod rhag llifogydd gan amddiffynfeydd môr, gall llifogydd llanw ddigwydd o ganlyniad i doriad yn yr amddiffynfeydd, methiant rhwystr mecanyddol neu or-osod amddiffynfeydd. Gorllewin Aberddawan, y Barri ac i'r de o ardal Tregatwg (Y Barri) yw'r prif ardaloedd sydd mewn perygl o lifogydd o'r môr.¹¹
- 3.3.5 Mae angen rheoli'r amgylchedd dŵr yn briodol, i sicrhau bod bioamrywiaeth, rheoli llifogydd, ansawdd dŵr a phridd yn cael eu cynnal a'u gwella, ac i sicrhau bod datblygiad newydd yn cael ei gynllunio'n briodol ar gyfer yr hinsawdd sy'n newid. Yr anghenion a'r cyfleoedd SG strategol mewn perthynas â dŵr a chynaliadwydd yn y Fro yw:
- Ceisio cyfleoedd i helpu i reoli perygl llifogydd a gwrthbwysu'n rhannol y risg uwch o lifogydd o ganlyniad i newid yn yr hinsawdd mewn rhai rhannau o'r Fro (e.e. cymunedau fel Trebefered, Llanilltud Fawr, a Llan-faes wedi profi effeithiau a chanlyniadau difrifol llifogydd, tra bod Dinas Powys, Llanilltud Fawr a'r Bont-faen wedi'u nodi fel rhai sydd mewn perygl sylweddol yn y dyfodol o lifogydd afonol).

⁷ [Strategaeth Rheoli Perygl Llifogydd Lleol \(2013\) Bro Morgannwg.](#)

⁸ <https://www.valeofglamorgan.gov.uk/en/living/Flooding/Flood-and-Coastal-Erosion/Coldbrook/Coldbrook-Flood-Alleviation-Works.aspx>

⁹ Cynllun Rheoli Perygl Llifogydd CNC: Canol De Cymru Drafft 2023

¹⁰ Bro Morgannwg Adran 19 Ymchwilio i Lifogydd. <https://www.valeofglamorgan.gov.uk/Documents/Living/Flooding/Section-19/Sully-Section-19-Report-23-12-2020.pdf>

¹¹ De-ddwyrain Cymru - Asesiad Strategol o Ganlyniadau Llifogydd (Cam 1) Adroddiad Terfynol. Tachwedd 2022

- Cynyddu brigdwf yn y Fro drwy blannu coed newydd (yn unol â Strategaeth Coed Bro Morgannwg 2024-2039 sydd ar ddod) a thrwy sicrhau y gall coed ifanc gyrraedd aeddfedrwydd. Gall coed helpu i liniaru dŵr ffo wyneb o ddigwyddiadau glaw trwm.
- Lleihau digwyddiadau llifogydd lleol trwy ddefnyddio datrysiadau peirianeg werdd fel SDCau, gan gynnwys toeau a waliau gwyrdd lle bo hynny'n briodol.
- Yr angen i gynhyrchu Canllawiau Draenio Cynaliadwy fel yr argymhellir gan Gynllun Her Newid Hinsawdd 2021-2030 y Cyngor, o bosibl ar ffurf Canllawiau Cynllunio Atodol.
- Gweithio gyda phartneriaid i wella statws y rhan fwyaf o gyrff dŵr afonydd a dalgylchoedd cyrff dŵr afonydd yn y Fro, sy'n methu â chyflawni statws da cyffredinol o dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr (er enghraifft, mae statws cyffredinol Afon Elái a Dalgylch Afon Elái yn wael). Mae hyn oherwydd pwysau o waith trin carthffosiaeth, llygredd organig a gorlifo carthffosiaeth cyfunol neu gamgysylltiadau.
- Archwilio cyfleoedd ar gyfer arallgyfeirio darpariaeth SG ar adeiladau ac ystadau sy'n eiddo i'r Cyngor, megis ymgorffori toeau a waliau gwyrdd.
- Archwiliwch rôl atebion sy'n seiliedig ar natur i wella rheoli dŵr ar draws y Fro, gan gynnwys gyda rhanddeiliaid allweddol fel CNC, Dŵr Cymru ac awdurdodau lleol cyfagos wrth geisio rheoli effaith dŵr wyneb ar ansawdd dŵr a pherygl llifogydd. Byddai hyn yn cynnwys rheoli dŵr ar arwynebau fel meysydd parcio a'r rhwydwaith priffyrdd ehangach sy'n eiddo i'r Cyngor.
- Archwilio cyfleoedd i asedau sy'n eiddo i'r Cyngor gyfrannu at wasanaethau ecosystem fel lleihau llifogydd, trwy fesurau fel lleihau nifer yr achosion o arwynebau nad ydynt yn athraidd.

3.4 Asedau Bioamrywiaeth

- 3.4.1 Mae'r Fro yn cefnogi bioamrywiaeth gyfoethog ac ystod eang o gynefinoedd. Mae mathau eang o gynefinoedd yn cynnwys glaswelltir a thir ffermio, coetir, prysgwydd a rhedyn, arfordirol, dŵr croyw a môr (**Map 3.3**). Mae mwy na hanner ffin y Fro yn arfordir.
- 3.4.2 Mae nifer o safleoedd ar draws y Fro yn cael eu gwarchod am eu gwerth bioamrywiaeth (gweler **Map 3.4**) gyda 2 Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA), 1 Ardal Gwarchodaeth Arbennig (AGA), 27 Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA), 3 Gwarchodfa Natur Leol (GNL), a 361 o Safleoedd o Bwysigrwydd Cadwraeth Natur (SoBCN)

- 3.4.3 Mae coetiroedd yn y Fro (**Map 3.5**) yn cynnal cynefinoedd ar gyfer ystod o rywogaethau â blaenoriaeth, gyda chywres o 14 o goetir o amgylch y Barri wedi'u dynodi fel un SoDdGA Mae coetiroedd yn cwmpasu 8.2% o'r sir, sy'n is na chyfartaledd Cymru, sef 14%¹².
- 3.4.4 Mae'r Fro yn gyffredinol wedi'i ddarparu'n dda o ran mannau gwyrdd naturiol a chynefinoedd. Fodd bynnag, mae angen gwrthdroi darnio a diraddio cynefinoedd naturiol a lled-naturiol, er mwyn lleihau colli bioamrywiaeth, darparu gwytnwch ecosystemau i addasu i newid yn yr hinsawdd a'i liniaru, ac i ddarparu mwy o fynediad i natur o fewn y Rhwydwaith SG Strategol.
- 3.4.5 Anghenion a chyfleoedd SG strategol mewn perthynas â gwella bioamrywiaeth a chynyddu gwytnwch ecosystemau yn y Fro yw:
- Lleihau effaith datblygiad newydd ar rywogaethau a chynefinoedd, a lle bo'n briodol, sicrhau cyfleoedd ar gyfer creu cynefinoedd newydd. Gall hyn gynnwys lliniaru fel gwrychoedd a rhywogaethau brodorol mewn cynlluniau plannu.
 - Sicrhau bod datblygiad newydd yn cyfrannu at wydnwch ecosystemau lle bo hynny'n briodol, y gallir ei gyflawni trwy ymgorffori strategaethau SG wrth ddylunio datblygiad newydd.
 - Cynyddu brigdwf yn y Fro drwy blannu coed newydd (yn unol â Strategaeth Coed Bro Morgannwg 2024-2039 sydd ar ddod), adfywiad naturiol a thrwy sicrhau y gall coed ifanc gyrraedd aeddfedrwydd. Mae hyn yn arbennig o wir yn ardaloedd trefol y Fro, lle amcangyfrifir bod brigdwf yn 13%, sydd ymhell yn is na'r targed o 20% a argymhellir ar gyfer trefi a dinasoedd/targed 15% ar gyfer ardaloedd trefol arfordirol¹³.
 - Rheoli coetiroedd yn briodol, gan roi sylw arbennig i'r bygythiad o rywogaethau goresgynol anfforddol a chlefydau (e.e. clefyd coed ynn).
 - Ymgysylltu â'r gymuned ffermio leol, tirfeddianwyr a ffermwyr/porwyr tenant y Cyngor i gynyddu cysylltedd ecolegol, er enghraifft trwy blannu coetiroedd, gwrychoedd, perllannau, amaethgoedwigaeth, arferion amaeth-ecolegol ac adfywiad (Mae cyfleoedd posibl yn cynnwys cysylltu sawl darn coetir sylweddol yn y Barri a'r cyffiniau, sy'n dangos potensial ar gyfer cysylltedd ecolegol uchel yn agos at bobl, ac o amgylch Llanilltud Fawr a Sain Tathan lle mae coetir yn dameidiog¹⁴).

¹² [Ein Bro - Ein Dyfodol Cynllun Lles BGC Bro Morgannwg 2018-2023.](#)

¹³ i-Tree Eco Bro Morgannwg - Arwain plannu coed yn y dyfodol, Ymchwil Coedwigaeth, 2022

¹⁴ i-Tree Eco Bro Morgannwg - Arwain plannu coed yn y dyfodol, Ymchwil Coedwigaeth, 2022

- Ymgysylltu â chymunedau ffermio lleol a thirfeddianwyr eraill i hwyluso dealltwriaeth o'r opsiynau cyllido sydd ar gael (grantiau a thaliadau gwledig Llywodraeth Cymru) i gefnogi buddion net bioamrywiaeth ar dir gwledig.
- Adolygu sut mae mannau agored yn cael eu rheoli i wneud y mwyaf o'r cyfraniad at wydnwch ecosystemau ac i wella bioamrywiaeth, er enghraifft rheoli ar gyfer peillwyr trwy newid cyfundrefnau torri glaswellt.
- Gwella rheolaeth tir sy'n eiddo i'r Cyngor gan gynnwys ymylon ffyrdd, parciau, a mannau agored ac archwilio cyfleoedd i leihau'r defnydd o blaladdwyr ar draws y Fro.
- Cynyddu'r ardal a gwella ansawdd dolydd blodau gwyllt yn Arfordir Treftadaeth Morgannwg, Cosmeston a Phorthceri. Mae hyn yn cynnwys yr angen i reoli rhywogaethau estron goresgynnol.
- Gwella bywyd gwyllt trwy ddefnyddio Systemau Draenio Cynaliadwy - gallai pob datblygiad newydd ymgorffori nodweddion cadwraeth a gwella bioamrywiaeth trwy ddefnyddio basnau gwanhau ac ati. Yn ogystal, mae angen hyrwyddo'r defnydd o ddulliau rheoli llifogydd yn naturiol i gefnogi bioamrywiaeth.
- Deall sut y gall cynnydd posibl yn lefel y môr o ganlyniad i newid yn yr hinsawdd fod yn fygythiad i gynefinoedd arfordirol¹⁵.
- Gweithio gyda ffermwyr a rheolwyr tir i leihau dŵr ffo maetholion o ffermydd a thir fferm – gall tail o dda byw neu slyri wedi'i storio'n wael olchi i afonydd a nentydd gan arwain at ddeunydd yn mynd i mewn i'r cyrsiau dŵr a'r môr.
- Gwella gwytnwch ecosystemau'r Fro trwy adfer, creu a rheoli cynefinoedd yn briodol i leihau darnio cynefinoedd ar raddfa tirwedd – mae llawer o'r darnio hwn yn ganlyniad i reolaeth amaethyddol neu bwysau datblygu yn y gorffennol.

3.5 Tirlun ac Asedau

- 3.5.1 Mae gan y Fro gyfoeth o dreftadaeth naturiol a diwylliannol, ac mae rhai o'r asedau hyn wedi'u dynodi ar gyfer eu gwerth treftadaeth (gweler **Map 3.6**) Mae hyn yn amrywio o Gastell Ogwr i'r de o dref Pen-y-bont ar Ogwr, i Siambr Gladdu Castell Carreg ger Tresimwn. Yn ystod y chwyldro diwydiannol, roedd angen porthladdoedd ar fwynau glo a metel a gloddiwyd yn Ne Cymru i'w cludo ohonynt. Unwyd y Barri ac Ynys y Barri, a oedd gynt wedi'u gwahanu, ac

¹⁵ [Pecyn Gwybodaeth Amgylcheddol – Cyngor Bro Morgannwg](#)

adeiladwyd Dociau'r Barri a'r rheilffordd. Erbyn 1913, Y Barri oedd y porthladd allforio glo mwyaf yn y byd.¹⁶ Arweiniodd y cyfnod Fictoraidd hefyd at ddatblygiad y 'gyrchfan glan môr'.

- 3.5.2 Mae Llancarfan, sydd wedi'i lleoli ar lwyfandir canolog y Fro, wedi'i ddynodi'n Dirwedd o Ddiddordeb Hanesyddol Eithriadol. Mae'r anheddiad hynafol a'i eglwys gynnar, wedi'i leoli yn ei ddyffryn diarffordd, yn enghraifft bwysig o dirwedd hanesyddol y Fro yn ei chyfanrwydd¹⁷.
- 3.5.3 Mae rhan o arfordir gorllewinol y Fro sy'n ymestyn o Aberddawan i Ogwr ar y Môr, wedi'i ddynodi fel rhan o Arfordir Treftadaeth Morgannwg, gyda'r nod o warchod, gwarchod a gwella arfordir heb ei ddatblygu. Mae'r arfordir treftadaeth hefyd yn atyniad i dwristiaid, yn ogystal â bod yn ased i drigolion y Fro.
- 3.5.4 Mae angen gwarchod a gwella uniondeb a nodweddion lleol tirweddau a threfluniau'r Fro, ac annog rheolaeth briodol o gynefinoedd sydd o bwys arbennig o ran diffinio cymeriad lleol. Mae hefyd angen deall, gwarchod a gwella'r amgylchedd hanesyddol amrywiol yn lleol, sy'n cyfrannu'n gryf at gymeriad tirwedd y Fro.
- 3.5.5 Yr anghenion a'r cyfleoedd SG strategol mewn perthynas â chryfhau cymeriad tirwedd a nodweddion unigryw y Fro yw:
- Gwarchod, gwarchod a gwella arfordir heb ei ddatblygu Arfordir Treftadaeth Morgannwg.
 - Gwarchod a, lle bo'n briodol, adfer tirweddau naturiol a diwylliannol, yn enwedig mewn perthynas â chefn gwlad a'r arfordir, sydd â gwerth sylweddol o ran tirwedd, treftadaeth a chadwraeth natur.
 - Hyrwyddo unigrywdd lleol y Fro i wneud y mwyaf o ddealltwriaeth gan bobl leol ac ymwelwyr, gan ddathlu amrywiaeth a dyfnder hanes lleol, o olion cynhanesyddol a Rhufeinig i gestyll Normanaidd ac eglwysi Celtaidd.
 - Parhau i ddefnyddio lletyau glas, sy'n ceisio atal uno aneddiadau a chadw natur agored, yn y CDLI mabwysiedig ac sy'n dod i'r amlwg.

¹⁶ <https://www.visitthevale.com/see-do/heritage>

¹⁷ [Nodweddïad tirwedd hanesyddol: Llancarfan](#)

- Gofyn am ddatganiad tirwedd/SG priodol i gyd-fynd ag unrhyw gais cynllunio i sicrhau bod tirlunio, cymeriad a SG wedi'u hystyried fel rhan annatod o'r dyluniad a'r cynllun arfaethedig cyffredinol.

3.6 Mannau gwyrdd hygyrch

- 3.6.1 Mae gan y Fro amrywiaeth o asedau SG hygyrch a all gyfrannu at iechyd a lles, gan gynnwys parciau gwledig, coetiroedd, arfordir, parciau cyhoeddus, rhandiroedd, afonydd, llynnoedd a gwarchodfeydd natur (gweler **Map 3.7**). Mae'r safleoedd hyn, a'r lleoedd y mae pobl yn byw yn ymuno â rhwydwaith o goridorau mynediad. Mae'r asedau hyn i gyd yn darparu ystod eang o fuddion iechyd a lles, yn ogystal â chyfrannu at fanteision ehangach y rhwydwaith SG.
- 3.6.2 Gall hamdden awyr agored wneud cyfraniad sylweddol at iechyd corfforol a lles meddyliol. Gall Parciau Gwledig ac GNLlau ddarparu cyfleoedd i bobl gael mynediad at fyd natur a'r awyr agored, megis Parc Porthceri (Parc Gwledig), Coetiroedd Cwm Talwg (GNL), Cliff Wood – Grisïau Aur (GNL) a Llynnoedd Cosmeston (Parc Gwledig a GNL).
- 3.6.3 O fewn ardaloedd trefol, mae gan y Fro hefyd nifer o Barciau neu Gerddi Cyhoeddus, yn ogystal â Mannau Gwyrdd Amwynder, Mynwentydd neu Gladdfeydd, a Darpariaeth i Blant a Phobl Ifanc (a ddangosir ar **Mapiau 3.1a** a **3.1b**). Mae'r asedau hyn hefyd gyda'i gilydd yn cyfrannu at adnodd y Fro o asedau mannau gwyrdd hygyrch, gan ddarparu manteision iechyd a lles yn agos at ble mae pobl yn byw. Mae hyn yn arbennig o wir am Barciau a Gerddi Cyhoeddus fel Parc Fictoria yn y Barri, a Pharc Poplars yn y Bont-faen, lle mae'r mannau hyn yn ddigon mawr i ddarparu amrywiaeth o swyddogaethau fel chwarae i blant, seddau, llwybrau cerdded, mannau gwyrdd agored a gerddi gydag amrywiaeth o blannu.
- 3.6.4 Mae gan y Fro rwydwaith helaeth o hawliau tramwy cyhoeddus, gan gynnwys llwybrau cenedlaethol, llwybrau rhwydwaith beicio cenedlaethol a llwybrau teithio llesol. Mae llwybrau cerdded sefydledig yn cynnwys Afon Tregatwg a llwybr Cylchol Bryngaer Caerau sy'n dechrau ym mhentref Dinas Powys. Yn ogystal â llwybr Arfordir Treftadaeth Morgannwg sy'n ffurfio rhan o Lwybr Arfordir Cymru, sy'n cychwyn o Lanilltud Fawr. Mae llwybr 88 y Rhwydwaith Beicio Cenedlaethol (RhBC) yn cysylltu llwybr RhBC 4 ym Mharc Margam ym Mwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr, drwy'r Fro i ddechrau llwybr RhBC 8 ym Mae Caerdydd. Mae llwybr RhBC 88 yn cynnwys rhai rhannau nad ydynt wedi'u hadeiladu eto,

unwaith y bydd wedi'i gwblhau bydd yn llwybr arfordirol rhwng Casnewydd, Caerdydd, Pen-y-bont ar Ogwr a Pharc Gwledig Margam.

3.6.5 Mae'r Fro yn gyffredinol wedi'i gyflenwi'n dda o ran darpariaeth mannau gwyrdd hygrych. Fodd bynnag, mae angen cyffredinol i wella cysylltedd mannau gwyrdd hygrych trwy wella cysylltiadau mynediad, yn enwedig i'r aneddiadau mwy; a gwella hyrwyddo asedau presennol, gan ehangu mynediad i'r rhai a allai elwa fwyaf o asedau SG hygrych fel pobl sy'n profi lles gwael a'r rhai mewn ardaloedd sydd ag amddifadedd uwch.

3.6.6 Anghenion a chyfleoedd SG strategol mewn perthynas â gwella iechyd a lles cymunedau yn y Fro yw:

- Gwella mynediad at fannau gwyrdd a gwneud y mwyaf o fanteision iechyd corfforol a meddyliol mannau gwyrdd, yn enwedig mewn ardaloedd mwy difreintiedig ac ar dir sy'n eiddo i'r Cyngor. Nodi cyfleoedd, bydd angen gweithio gyda chymunedau lleol i ddeall anghenion manwl. Bydd hefyd yn bwysig deall sut mae anghenion cymunedau wedi newid, gyda SG presennol ddim bellach yn darparu ar gyfer anghenion cymunedol.
- Angen mynd i'r afael â diffygion mewn darpariaeth mannau agored.
- Cyfyngu ar golli SG i ddatblygiadau newydd er mwyn cynnal hygrychedd i gymunedau ar draws Bro Morgannwg.
- Lleihau amlygiad i lygredd aer. Mae sgoriau llygredd aer yn uwch yn ne a dwyrain y Fro, gan gynnwys y Barri, lle mae dwysedd poblogaeth, cyfaintiau traffig ac agosrwydd at ddiwydiant trwm yn uwch nag mewn ardaloedd mwy gwledig. Mae llygredd aer hefyd yn effeithio'n anghymesur ar ardaloedd mwy difreintiedig y Fro a all waethygu lefelau uchel o anghydraddoldeb iechyd sydd eisoes yn uchel.
- Gwella cysylltiadau gwyrdd a darparu amgylcheddau cerdded a beicio diogel a chyfleus i helpu i fynd i'r afael â phroblemau iechyd sy'n gysylltiedig ag anweithgarwch corfforol a ffactorau allgáu cymdeithasol sy'n deillio o ddibyniaeth ar gar, mynediad gwael at wasanaethau a thrafnidiaeth gyhoeddus.
- Gwella'r ddarpariaeth o gyfleoedd mynediad oddi ar y ffordd i feicwyr a marchogion. Tra bod hybiau mynediad llwybr ceffylau yn bodoli, yn arbennig o gwmpas Ewenni, Pen-llin a Hensol mae diffyg cysylltedd rhyngddynt ac mae mynediad cyfyngedig i lawer o weddill y Fro.
- Gwella'r ddarpariaeth ar gyfer beicwyr drwy lwybrau beicio pwrpasol at ddefnydd hamdden, a theithio bob dydd fel i'r gwaith neu'r siopau, yn enwedig yn unol â mapio'r

Rhwydwaith Teithio Llesol sydd eisoes ar waith sy'n dangos blaenoriaethau ar gyfer y Fro¹⁸.

- Archwilio cyfleoedd i wneud cysylltiadau gwyrdd yn fwy hygyrch, gan ddarparu ar gyfer anghenion penodol pobl ddall neu rhannol eu golwg ac eraill sydd â gwahaniaethau symudedd, gan gynnwys pobl hŷn.
- Hyrwyddo teithio mwy llesol i gysylltu cymunedau ledled y Fro a lleihau effeithiau negyddol ar yr amgylchedd ac iechyd o ddefnyddio ceir gormodol, drwy wella mynediad, diogelwch ac ymuno â'r rhwydwaith teithio llesol.
- Cynnal ansawdd dŵr arfordirol y Fro, sydd dan bwysau gan garthffosiaeth, yn ogystal â dŵr sy'n draenio o dir fferm ac ardaloedd trefol¹⁹. Mae gan y Fro bedwar traeth ymdrochi sydd ar hyn o bryd yn pasio dosbarthiad Dyfroedd Ymdrochi y CE, ond mae hyn mewn perygl heb gynllunio ymlaen llaw.
- Adeiladu ar y cyfleoedd presennol ar gyfer tyfu a rhannu bwyd lleol, gyda'r nod o weithio gyda chymunedau i leihau ansicrwydd bwyd ym Mro Morgannwg.
- Archwilio cyfleoedd i sicrhau bod adnoddau ar gael i gefnogi tyfu a rhannu bwyd lleol, gan gynnwys cefnogi sgiliau hyfforddi/adeiladu ar gyfer tyfu bwyd.
- Archwilio cyfleoedd i ddefnyddio rhannau o fannau gwyrdd cyhoeddus presennol neu ardaloedd ychwanegol o dir ar gyfer tyfu a rhannu bwyd lleol.
- Cynyddu darpariaeth coed trefol, gan ddarparu llwybrau deniadol ar gyfer teithio a SG hygyrch, tra'n lleihau amlygiad cyffredinol i lygryddion aer.
- Cadw a disodli (lle bo angen) coed ar hyd rhwydweithiau trafndiaeth, gan gynnwys mewn ardaloedd parcio dynodedig. Dylai hyn gynnwys y rhai sy'n derbyn nifer uchel o ymwelwyr a thraffig prysur i liniaru llygredd aer a sŵn yn ogystal â chefnogi manteision lles eraill a gwella amwynder.
- Gofyn i ddatblygwyr sicrhau bod datblygiadau newydd yn annog cerdded a beicio.
- Archwilio sut y gallai safleoedd hamdden newydd a gwell fanteisio ar fentrau presennol fel Parc Rhanbarthol y Cymoedd (VRP)²⁰.

¹⁸ [Mapiau Rhwydwaith Teithio Llesol](#)

¹⁹ [BGC – Bro Morgannwg: Gwybodaeth amgylcheddol ar gyfer asesiadau lles](#)

²⁰ [Parc Rhanbarthol y Cymoedd](#)

3.7 Cyd-destun economaidd-gymdeithasol ar gyfer seilwaith gwyrdd

Cyd-destun Cymdeithasol a Demograffig

- 3.7.1 Mae gan fynediad at SG o ansawdd uchel nifer o fanteision posibl i iechyd y cyhoedd, corfforol a meddyliol. Mae ardaloedd difreintiedig yn aml heb fynediad at fannau gwyrdd o ansawdd da o'i gymharu ag ardaloedd mwy cyfoethog, gan leihau cyfleoedd i'r cymunedau hyn gael y manteision iechyd cysylltiedig²¹. Mae tystiolaeth yn awgrymu bod grwpiau difreintiedig yn ymddangos i gael y budd iechyd mwyaf o well mynediad at SG, ac mae anghydraddoldebau economaidd-gymdeithasol mewn iechyd yn is mewn cymunedau gwyrddach²². Felly, gallai darparu amgylcheddau gwyrddach i ardaloedd difreintiedig yn y Fro helpu i leihau anghydraddoldebau²³, a dylid ei flaenoriaethu.
- 3.7.2 Nid yw'r Fro yn ei chyfanrwydd yn ardal ddifreintiedig, ac mae llawer o drigolion yn mwynhau safon byw uchel. Fodd bynnag, mae yna ardaloedd yn y Fro sy'n dioddef o amddifadedd sylweddol, gan gynnwys diweithdra uchel a lefelau uwch o droseddau. Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (MALIC) 2019 yw'r mesur swyddogol o amddifadedd cymharol ar gyfer Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHlau) yn Nghymru. Mae'r MALIC yn darparu gwybodaeth ofodol i helpu i ddeall amddifadedd ac ar hyn o bryd mae'n cynnwys wyth maes gwahanol gan gynnwys iechyd, cyflogaeth ac addysg.
- 3.7.3 Mae gan y Fro lefelau isel o amddifadedd cyffredinol yn bennaf (dengraddau yn amrywio o 8 i 10, yn ôl MALIC – gweler **Map 3.8a**). Mae'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yn y Fro i'w gweld yn ardal ddwyreiniol y Barri²⁴ (dengradd 1). Mae yna hefyd bocedi o amddifadedd cymedrol yn ardaloedd Sain Tathan a Phenarth (dengraddau yn amrywio o 5 i 7, yn ôl y MALIC).
- 3.7.4 Yn gyffredinol, cofnodir bod iechyd yn y Fro ar lefel gymedrol dda (**Map 3.8b**), gyda'r rhan fwyaf o'r Fro yn y 50% o ACEHlau lleiaf difreintiedig yng Nghymru. Fodd bynnag, mae anghydraddoldebau rhwng ardaloedd mwyaf difreintiedig a lleiaf difreintiedig y Fro o ran iechyd. Mae pedair ACEHI yn y Fro sydd wedi'u rhestru yn y 10% o ACEHI mwyaf difreintiedig yng Nghymru yn erbyn y maes iechyd, pob un wedi'i leoli yn y Barri. Yn nodedig, mae un o'r

²¹ [Datganiad Ardal De Canolbarth Cymru CNC: Gwellu ein hiechyd.](#)

²² Public Health England (2020). Gwell mynediad i fannau gwyrdd Adolygiad newydd ar gyfer 2020.

²³ Lovell et al.. (2020) Adolygiad cwmpasu cyflym o dystiolaeth iechyd a lles ar gyfer y Safonau Seilwaith Gwyrdd.

²⁴ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru ym Mro Morgannwg](#)

ardaloedd hyn (Buttrills 2) yn cael ei rhestru fel yr ACEHI fwyaf difreintiedig yn y Fro yn erbyn y maes hwn, gyda'r gyfradd uchaf o gyflyrau iechyd meddwl a gofnodwyd gan feddygon teulu a'r gyfradd uchaf o farwolaethau cynamserol yn y Fro²⁵.

- 3.7.5 Mae'r maes Diogelwch Cymunedol yn mesur amddifadedd sy'n ymwneud â byw mewn cymuned ddiogel, gan gynnwys profiad o droseddu a thân, a chanfyddiadau o ddiogelwch yn yr ardal leol, tra bod y maes Amgylchedd Ffisegol (**Map 3.8c**) yn mesur y ffactorau mewn ardal a allai effeithio ar les neu ansawdd bywyd y rhai sy'n byw mewn ardal, gan gynnwys Perygl Llifogydd a Mannau Gwyrdd. Mae'r ddau faes lle gall SG wedi'i gynllunio'n dda helpu i liniaru heriau.
- 3.7.6 Mae dwy ACEHI yn y Fro sydd ymhlith y 10% o ACEHlau mwyaf difreintiedig yng Nghymru yn erbyn y maes Diogelwch Cymunedol, y ddau wedi'u lleoli yn y Barri²⁶; ac mae pum ACEHI yn y Fro sydd wedi'u rhestru yn y 10% uchaf o ACEHlau mwyaf difreintiedig yng Nghymru ym maes yr Amgylchedd Ffisegol. Mae'r rhain i gyd wedi'u lleoli yn ardal y Barri a Dinas Powys. Yn nodedig, mae 'Castleland 2G' yn y Barri yn cofnodi'r sgôr mannau gwyrdd amgylchynol isaf yn y Fro a 'Cadoc 5' yn nwyrain y Barri sy'n cofnodi'r sgôr uchaf o aelwydydd sydd mewn perygl o lifogydd yn y Fro²⁷.
- 3.7.7 Mae angen cyffredinol i wella'r ddarpariaeth a'r mynediad at fannau gwyrdd at ddefnydd cymunedol, yn enwedig mewn ardaloedd mwy difreintiedig. Dyma'r anghenion a'r cyfleoedd GI strategol ar gyfer gwella iechyd a chydlyniant cymdeithasol cymunedau yn y Fro:
- Gwella mynediad at fannau gwyrdd i gefnogi iechyd a lles cymunedol, yn enwedig mewn ardaloedd mwy difreintiedig. Nodi cyfleoedd, bydd angen gweithio gyda chymunedau lleol i ddeall anghenion manwl.
 - Datblygu gwell dealltwriaeth o gymunedau lleol ac adolygu asedau yn y Fro i wneud y mwyaf o'u potensial ar gyfer defnydd cymunedol, i helpu i fynd i'r afael â materion fel cynhwysiant cymdeithasol sy'n gysylltiedig ag oedran (gall mannau gwyrdd sy'n addas i bobl hŷn gynnwys mwy o seddi, toiledau cyhoeddus, ac ati).

²⁵[Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru ym Mro Morgannwg](#)

²⁶<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMmFhY2YyMTQ0MzgzLWZmZGYtYmZjNGFmYTRiOWFjIiwidCI6ImUzOTlkM2JiLTM4ZWQtNDY5Ni05MWNmLTc5ODUxZGJmNTVIYyIsImMiOiJh9> Cymru ym Mro Morgannwg

²⁷<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMmFhY2YyMTQ0MzgzLWZmZGYtYmZjNGFmYTRiOWFjIiwidCI6ImUzOTlkM2JiLTM4ZWQtNDY5Ni05MWNmLTc5ODUxZGJmNTVIYyIsImMiOiJh9> Cymru ym Mro Morgannwg

- Datblygu gweithgareddau ar gyfer ymgysylltu â'r gymuned sy'n gysylltiedig â'r amgylchedd lleol, er enghraifft gweithio gyda grwpiau cymunedol i gynyddu nifer y rhandiroedd a mannau gardd cymunedol.
- Archwilio sut y gellir defnyddio cyfleoedd SG i wella diogelwch cymunedol - Mae gan y Fro ddwy ardal sydd ymhlith y 10% mwyaf difreintiedig yng Nghymru yn erbyn maes Diogelwch Cymunedol Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru, y ddwy wedi'u lleoli yn y Barri²⁸.
- Gofyn am ymyriadau penodol i wella darpariaeth SG wrth ystyried cynigion datblygu mewn ardaloedd mwy difreintiedig.

Cyd-destun Economaidd

3.7.8 Mae Bro Morgannwg yn lle economaidd amrywiol, gan gynnwys ardaloedd gwledig a chanolfannau trefol. Mae'r ardal yn elwa o gysylltiadau ffyrdd, môr, rheilffyrdd ac awyr da ac mae mewn sefyllfa dda o fewn De Cymru ar gyfer cyflogaeth a datblygu busnes. Mae proffil economaidd Bro Morgannwg yn un o amrywiaeth, gydag amrywiaeth o fusnesau a diwydiant, economi dwristiaeth sy'n tyfu, yn enwedig wedi'i hadeiladu o amgylch yr arfordir treftadaeth, ac economi amaethyddol gref mewn ardaloedd gwledig.

3.7.9 Mae angen cyffredinol i gefnogi datblygu busnes a thai cynaliadwy, ffermio a thwristiaeth, mewn ffyrdd sy'n darparu gwasanaethau sy'n hanfodol i weithrediad ecosystemau. Yr anghenion a'r cyfleoedd SG strategol mewn perthynas â chefnogi economi gynaliadwy yn y Fro yw:

- Cefnogi datblygwyr i wneud y mwyaf o fanteision SG ar safle trwy gyfuno defnyddiau, e.e. mannau agored a SDCau, helpu hyfywedd datblygu. Gellid cyflawni hyn trwy ofyn am ddatganiad tirwedd/SG priodol i gyd-fynd ag unrhyw gais cynllunio i sicrhau bod SG wedi'i ystyried fel rhan annatod o'r dyluniad a'r cynllun arfaethedig cyffredinol.
- Cefnogi ffermwyr i wneud y mwyaf o fanteision amgylcheddol ac economaidd rheoli SG da o'u tir.
- Archwilio cyfleoedd i SG gefnogi hyfforddiant a datblygu sgiliau, yn enwedig mewn ardaloedd o'r Fro sydd â lefelau uwch o amddifadedd addysgol.

²⁸ [Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru ym Mro Morgannwg](#) Mae'r maes Diogelwch Cymunedol yn mesur amddifadedd sy'n ymwneud â byw mewn cymuned ddiogel, gan gynnwys profiad gwirioneddol o drosedd a thân, a chanfyddiadau o ddiogelwch yn yr ardal leol)

- Hyrwyddo gwerth economaidd rhwydwaith SG y Fro, yn enwedig lle mae'r rhain yn cyfrannu at yr economi dwristiaeth, megis yr arfordir a ddynodwyd fel rhan o Arfordir Treftadaeth Morgannwg, asedau cefn gwlad a bioamrywiaeth a'r rhwydwaith teithio llesol. Mewn cydbwysedd â hyn, mae angen monitro a rheoli effeithiau ar asedau SG o ddefnydd cynyddol, yn enwedig yn ystod misoedd yr haf.
- Deall y manteision economaidd y gellir eu darparu gan SG yn y Fro, yn amrywio o ddarparu swyddi gwyrdd neu arbedion costau trwy leihau llifogydd, i arbedion gwasanaeth iechyd a ddarperir gan fuddion iechyd a lles SG.
- Ymgorffori SG aml-swyddogaethol mewn mentrau adfywio, gan ddenu buddsoddiad sy'n cefnogi twf economaidd cynaliadwy yn anuniongyrchol neu'n uniongyrchol.
- Buddsoddi mewn cynnal a chadw a gwella mannau gwyrdd, gan wneud lleoedd yn fwy deniadol i fyw a gweithio.
- Datblygu rheolaeth gynaliadwy o asedau twristiaeth strategol, megis yr Arfordir Treftadaeth, traethau, parciau gwledig a choetiroedd.

3.8 Ymarferoldeb y rhwydwaith seilwaith gwyrdd presennol

- 3.8.1 Dangosir trosolwg o'r rhwydwaith SG presennol ar gyfer Bro Morgannwg ar **Map 3.9**. Mae hyn yn dangos dosbarthiad eang mannau gwyrdd a glas, cysylltiadau gwyrdd a thirweddau cynhyrchiol sy'n ffurfio'r blociau adeiladu sy'n sail i strwythur y rhwydwaith SG presennol.
- 3.8.2 Mae **Diagram 3.1** yn nodi ymarferoldeb posibl asedau'r rhwydwaith SG presennol. Gan dynnu ar arfer gorau o asesiadau SG eraill yn Ne Cymru, ac egwyddorion Canllaw Asesu SG CNC, nodwyd swyddogaethau sylfaenol ac eilaidd dangosol y gwahanol fathau o SG yn ôl thema strategaeth SG.
- 3.8.3 Swyddogaethau SG (sef systemau ecosystem) yw'r rolau y gall asedau SG eu chwarae os cânt eu cynllunio, eu dylunio a'u rheoli mewn ffordd sy'n sensitif i, ac yn cynnwys darpariaeth ar gyfer nodweddion naturiol. Gall asedau fod â swyddogaethau sylfaenol amlwg, ond gall pob ased gyflawni gwahanol swyddogaethau ar yr un pryd - a elwir yn aml-swyddogaethol.
- 3.8.4 Er enghraifft, mae coetir yn cyfrannu at liniaru newid yn yr hinsawdd trwy ei swyddogaeth o amsugno a storio carbon yn ogystal â rhoi cymorth i swyddogaethau bywyd gwyllt, esthetig a hamdden.

- 3.8.5 Mae gan fannau gwyrdd trefol hefyd y potensial i fod yn amlswyddogaethol lle mae cyfleoedd i ddarparu ardaloedd naturiol i gefnogi bywyd gwyllt, yn ogystal â chyfleusterau chwarae/chwaraeon ffurfiol yn cael eu gwneud i'r eithaf. Gallai mannau cyhoeddus hefyd ddarparu storio dŵr dros dro (lleihau'r perygl llifogydd) lle mae ganddynt nentydd sy'n llifo gerllaw neu lle mae'r gofod wedi'i gynllunio fel System Draenio Cynaliadwy (SDC).
- 3.8.6 I'r gwrthwyneb, efallai na fydd yn briodol i ased unigol fod yn gwbl amlswyddogaethol, er enghraifft ni ddylai safle bywyd gwyllt sydd wedi'i ddynodi ar gyfer ei adar nythu ar y ddaear fod o reidrwydd yn gwbl hygyrch gan fod hynny'n debygol o fod yn niweidiol i'w brif swyddogaeth o gefnogi bywyd gwyllt.
- 3.8.7 Er y gall asedau SG unigol ddarparu un neu fwy o swyddogaethau, gall cysylltedd rhwng gwahanol asedau SG helpu i wneud y mwyaf o'r manteision y maent yn eu cynhyrchu. Mae asedau SG wedi'u cysylltu'n dda yn creu seilwaith sy'n addasol ac yn wydn i newidiadau amgylcheddol. Mae cysylltiadau corfforol yn annog mudo bywyd gwyllt ac yn cysylltu lleoedd â llwybrau cerdded neu feicio cynaliadwy. Wedi'u cysylltu gyda'i gilydd, mae asedau SG yn ffurfio rhwydweithiau SG amlswyddogaethol pwysig, sy'n effeithiol ar amrywiaeth o raddfeydd gofodol.
- 3.8.8 Gall coridorau gwyrdd a glas weithredu fel 'cerrig camu' ar gyfer gwasgaru bywyd gwyllt rhwng cynefinoedd dameidiog ac ynysig sy'n darparu gwasanaethau ar gyfer ystod o gynefinoedd bywyd gwyllt, megis cefnogi peillwyr pan fyddant yn cael eu rheoli'n briodol. Yn ogystal, gall coridorau gwyrdd a glas ymgorffori cysylltiadau cerdded a beicio rhwng aneddiadau a'r cefn gwlad cyfagos, gan ddarparu manteision iechyd a lles i gymunedau lleol ac ymwelwyr.
- 3.8.9 Mae asesiad lefel uchel o ymarferoldeb asedau SG y Fro mewn perthynas â'r gwasanaethau ecosystem y maent yn eu darparu o fewn gwahanol Barthau SG wedi'i nodi yn **Atodiad 3**. At ddibenion yr asesiad hwn, mae'r Fro wedi'i isrannu'n bedwar Parth SG wedi'u diffinio'n fras yn seiliedig ar nodweddion tirwedd ac amgylcheddol tebyg fel y dangosir ar **Map 3.9**. Mae'r asesiad hwn yn nodi anghenion a chyfleoedd i lywio'r Strategaeth SG a nodir yn yr adran ganlynol.

4.0 STRATEGAETH SEILWAITH GWYRDD

4.1 Gweledigaeth Seilwaith Gwyrdd ym Mro Morgannwg 2036

4.1.1 Mae gan SG y Fro rôl allweddol i'w chwarae wrth ategu gweledigaeth y Cyngor ar gyfer cymunedau cryf â dyfodol disglair, ac mae'n cynnig ystod o fanteision ansawdd bywyd ar gyfer cefnogi amcanion y Cynllun Lles.

4.1.2 Rhagwelir y weledigaeth arfaethedig ar gyfer SG a nodir ym **Blwch 4.1** yn cael ei gyflawni trwy ymrwymiad a chyfranogiad y sectorau cyhoeddus, preifat a gwirfoddol, gan weithio gyda'r Cyngor mewn ffyrdd cydweithredol newydd ar draws y Fro.

BLWCH 4.1 Gweledigaeth Seilwaith Gwyrdd ar gyfer Bro Morgannwg 2036

Datblygu rhwydwaith integredig o fannau gwyrdd a glas amlswyddogaethol sy'n gwneud Bro Morgannwg yn lle iach, bioamrywiol a gwydn i fyw, gweithio ac ymweld ag ef

4.1.3 Mae mynd i'r afael â heriau newid yn yr hinsawdd a chyflawni targedau di-garbon, mynd i'r afael â cholli bioamrywiaeth ac annog byw'n iach trwy ddarparu SG amlswyddogaethol, amrywiol, cysylltiedig a hygyrch o ansawdd uchel wrth wraidd y weledigaeth hon.

4.1.4 Dangosir y Rhwydwaith SG Strategol arfaethedig ar gyfer Bro Morgannwg ar **Fap 4.1** yn croesawu Coridorau SG Strategol sy'n cysylltu asedau SG presennol yn y Fro ac mewn ardaloedd cyfagos, gan ddarparu cysylltiadau pwysig i aneddiadau a chymunedau'r Fro. Ystyrir bod y Coridorau SG Strategol dangosol hyn yn feysydd allweddol ar gyfer canolbwyntio ar gyflawni SG yn unol â'r blaenoriaethau strategol a nodwyd gan y Strategaeth SG hon.

4.1.5 Gyda'i gilydd, mae'r weledigaeth a'r Rhwydwaith SG Strategol yn darparu'r fframwaith cyffredinol ar gyfer gyrru camau cadarnhaol gan yr holl randdeiliaid sy'n ymwneud â diogelu, gwella a rheoli SG ar gyfer y Fro yn y dyfodol.

4.2 Amcanion a Blaenoriaethau Strategol SG

- 4.2.1 Ategir y weledigaeth gan chwe amcan strategol, gyda blaenoriaethau cysylltiedig, ar gyfer llywio'r gwaith o gynllunio, rheoli a chyflawni SG ym Mro Morgannwg. Mae'r amcanion a'r blaenoriaethau hyn yn cael eu hadlewyrchu yn y prosiectau SG a nodwyd yn y Cynllun Cyflawni a bwriedir eu defnyddio hefyd i fonitro canlyniadau prosiectau.

BLWCH 4.2 Amcanion Seilwaith Gwyrdd Strategol

1. **Gwella Iechyd a Lles:** creu rhwydwaith SG sy'n cefnogi cymunedau iach ac yn annog ffyrdd o fyw egniol, gan ddod â natur yn agosach at bobl.
2. **Gwella Bioamrywiaeth a Gwydnwch Ecosystemau:** datblygu rhwydwaith ecolegol gwydn a mwy cysylltiedig sy'n cefnogi buddion bioamrywiaeth net i gefnogi adferiad natur.
3. **Cynyddu Lliniaru Newid yn yr Hinsawdd a Gwydnwch:** gwneud y mwyaf o atebion sy'n seiliedig ar natur i helpu i liniaru ac addasu i effeithiau newid yn yr hinsawdd.
4. **Gwella cydlyniant cymdeithasol:** gwneud y mwyaf o gyfleoedd i SG gefnogi mentrau cymdeithasol a dod â chymunedau at ei gilydd
5. **Cefnogi Datblygu Economaidd Cynaliadwy:** integreiddio SG fel elfen allweddol o'r economi leol, twristiaeth ac adfywio.
6. **Cryfhau ymdeimlad o le:** defnyddio SG i wella cymeriad tirwedd a'r amgylchedd adeiledig.

- 4.2.2 Mae'r amcanion strategol yn cefnogi llawer o'r nodau llescenedlaethol (gweler **Blwch 4.3**) bod gan gyrff cyhoeddus ddyletswydd o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol i gyfrannu at, gan gyflawni datblygu cynaliadwy fel y'i diffinnir yn y Ddeddf - gan sicrhau bod anghenion y presennol yn cael eu bodloni heb gyfaddawdu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain.

BLWCH 4.3 Nodau Lles Cenedlaethol

1. **Cymru Lewyrchus** - cymdeithas arloesol, gynhyrchiol a charbon isel sy'n cydnabod y cyfyngiadau ar yr amgylchedd byd-eang ac sydd, o ganlyniad, yn defnyddio adnoddau'n effeithlon ac yn gymesur (gan gynnwys gweithredu ar newid yn yr hinsawdd), ac sy'n datblygu poblogaeth fedrus ac addysgedig mewn economi sy'n creu cyfoeth ac yn cynnig cyfleoedd cyflogaeth, gan alluogi pobl i fanteisio ar y cyfoeth a grëir trwy sicrhau gwaith boddhaol.
2. **Cymru gydnerth** - cenedl sy'n cynnal ac yn gwella amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau iach gweithredol sy'n cynnal cydnerthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ynghyd â'r gallu i addasu i newid (er enghraifft newid yn yr hinsawdd)
3. **Cymru lachach** - cymdeithas sy'n gwneud y gorau o les corfforol a meddyliol pobl ac sy'n deall pa ddewisiadau ac ymddygiadau sydd o fudd i'w hiechyd yn y dyfodol.
4. **Cymru fwy cyfartal** - cymdeithas sy'n galluogi pobl i wireddu eu potensial waeth beth fo'u cefndir neu eu hamgylchiadau (gan gynnwys eu cefndir a'u hamgylchiadau economaidd-gymdeithasol).
5. **Cymru o Gymunedau Cydlynus** – cymunedau deniadol, hyfyw, diogel a chysylltiedig.
6. **Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r iaith Gymraeg yn ffynnu** - Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth ac iaith Cymru, ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau ac mewn chwaraeon a hamdden.
7. **Cymru sy'n gyfrifol yn fyd-eang** - cenedl sydd, wrth iddi wneud unrhyw beth i wella lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru, yn ystyried a allai gwneud peth o'r fath gyfrannu'n gadarnhaol at les byd-eang.

(Ffynhonnell: Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015)

4.2.3 Yn ogystal, mae'r dull SG yn gefnogol i'r pump “ffordd o weithio” ganlynol a argymhellir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol:

- **Integreiddio** – Mae'n adlewyrchu ymagwedd gydweithredol at gymunedau a phobl, yr economi, yr amgylchedd a diwylliant
- **Meddwl hirdymor** – Mae'n anelu at gydbwysu anghenion cyfredol a hirdymor
- **Atal** – Mae'n annog cymryd camau nawr i atal problemau yn y dyfodol
- **Cydweithio** – Mae'n hyrwyddo gweithio gydag ystod o randdeiliaid i gyflawni amcanion
- **Cyfranogiad** – mae'n cynnwys pobl yr effeithir arnynt gan gamau gweithredu wrth gyflawni prosiectau

4.2.4 Ar lefel leol, mae'r amcanion strategol hefyd yn ceisio cyfrannu at amcanion lles lleol Cynllun Lles Bro Morgannwg 2023-28 (gweler **Blwch 4.4**).

BLWCH 4.4 Amcanion Lles Lleol Bro Morgannwg

- **Bro gwynn a gwyrdd (1)** - drwy ddeall a gwneud y newidiadau sy'n angenrheidiol fel unigolion, cymunedau a sefydliadau mewn ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur
- **Bro actif ac iach (2)** – drwy annog a galluogi pobl o bob oed i fod yn fwy actif a hyrwyddo manteision cofleidio ffordd o fyw iachach.
- **Bro teg a chysylltiedig (3)** - drwy fynd i'r afael â'r annhegwch sy'n bodoli ledled y Fro, ymgysylltu â'n cymunedau a rhoi gwell cyfleoedd a chefnogaeth i wneud gwahaniaeth parhaol.

(Ffynhonnell: Cynllun Lles Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Bro Morgannwg 2023-28)

- 4.2.5 Rhagwelir y bydd Cyngor Bro Morgannwg yn adolygu sut y gellir gwella neu resymoli ei brosesau presennol i gyd-fynd yn fwy llawn â'r dull SG arfaethedig, gan ystyried y ffyrdd o weithio a argymhellir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.
- 4.2.6 Mae'r dull SG hefyd yn cefnogi amcanion Blaengynllun Bioamrywiaeth Bro Morgannwg (gweler **Blwch 4.5**) a ddatblygwyd gan y Cyngor yn unol â'i ddyletswyddau o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016. Mae'r Blaengynllun Bioamrywiaeth yn edrych ar sut mae'r Cyngor yn rheoli ac yn gwella adnoddau naturiol i sicrhau bod bioamrywiaeth a chynaliadwyedd yn cael eu hystyried ym mhob gwasanaeth a'u bod yn themâu craidd wrth ddarparu gwasanaethau, gan ddod yn rhan annatod o'r prosesau gwneud penderfyniadau ym mhob rhan o'r Cyngor.

BLWCH 4.5 Amcanion Blaengynllun Bioamrywiaeth Bro Morgannwg

- Amcan 1: Ymgysylltu a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth er mwyn gwreiddio bioamrywiaeth yn y broses o wneud penderfyniadau ar bob lefel
- Amcan 2: Diogelu rhywogaethau a chynefinoedd o brif bwysigrwydd a gwella eu rheoli.
- Amcan 3: Gwella gwydnwch ein hamgylchedd naturiol trwy adfer ein cynefinoedd sydd wedi'u dirywio a chreu cynefinoedd.
- Amcan 4: Mynd i'r afael â'r pwysau allweddol ar rywogaethau a chynefinoedd.
- Amcan 5: Gwella ein tystiolaeth, ein dealltwriaeth a'n monitro.
- Amcan 6: Rhoi fframwaith o lywodraethu a chymorth ar gyfer cyflawni ar waith.

(Ffynhonnell: Blaengynllun Bioamrywiaeth Bro Morgannwg 2019)

- 4.2.7 Mae amcanion a blaenoriaethau SG strategol y Strategaeth hon wedi'u nodi isod.

Amcan 1 – Gwellu iechyd a lles, creu rhwydwaith SG sy'n cefnogi cymunedau iach ac yn annog ffyrdd o fyw egniol, gan ddod â natur yn agosach at bobl drwy:

- Helpu pobl i fyw bywydau iachach trwy ddarparu mynediad cynaliadwy a chyfleoedd hamdden awyr agored ar gyfer iechyd a lles.
- Darparu rhwydwaith cysylltiedig, diogel a deniadol o fannau agored ffurfiol ac anffurfiol wedi'u cefnogi gan lwybrau cerdded a beicio diogel i annog gweithgarwch corfforol, gan helpu i leihau anghydraddoldebau iechyd ac adlewyrchu anghenion amrywiol cymunedau, tra'n blaenoriaethu wardiau mwyaf difreintiedig Bro Morgannwg.
- Gwneud y mwyaf o gyfleoedd i gymunedau trefol ac ymwelwyr fwynhau'r cefn gwlad trwy ddarpariaeth briodol o lwybrau cerdded a beicio, gan gynnwys gweithio gyda phartneriaid i ymestyn/cwblhau llwybrau rhannol agored y Rhwydwaith Beicio Cenedlaethol.
- Paratoi asesiad manau agored i ddeall ansawdd a gwerth yr adnodd presennol a llywio penderfyniadau ar welliannau.
- Gwneud y mwyaf o gyfleoedd ar gyfer tir sy'n eiddo i'r Cyngor i ddarparu buddion iechyd a lles.
- Sicrhau bod datblygiad newydd yn cyfrannu at ddarparu SG, a chreu rhwydwaith o fannau rhyng-gysylltiedig.
- Gwellu mynediad at fannau tyfu i gefnogi mentrau tyfu cymunedol a chynhyrchu bwyd lleol a chynyddu amlswyddogaeth manau gwyrdd i gynnwys manau ar gyfer tyfu bwyd, gan gynnwys ar safleoedd datblygu newydd.
- Gwellu mynediad i gefn gwlad ar gyfer hamdden ac addysg, gan greu cyfleoedd i bobl archwilio ac ymgysylltu â natur.
- Cydweithio â phartneriaid i gynnal ansawdd traethau ymdrochi y Faner Las/Gwobr Glan Môr i wneud y mwyaf o fynediad y cyhoedd i'r adnodd awyr agored hwn.
- Chwilio am gyfleoedd i wella ansawdd aer trwy gefnogi ymyriadau mewn ardaloedd o ddwysedd poblogaeth uchel, cyfeintiau traffig ac agosrwydd at ddiwydiant trwm.
- Gwellu ac ymestyn y rhwydwaith oddi ar y ffordd sydd ar gael i feicwyr a marchogion.

Amcan 2 - Gwella Bioamrywiaeth a Gwella Gwydnwch Ecosystemau, gan ddatblygu rhwydwaith ecolegol gwydn a mwy cysylltiedig sy'n cefnogi buddion bioamrywiaeth net i gefnogi adferiad natur.

- Ymateb i'r argyfyngau natur a'r hinsawdd trwy ddylunio Rhwydweithiau Ecolegol Gwydn yn unol â'r dull tri cham a argymhellir gan y Canllaw CNC i Rhwydweithiau Ecolegol Gwydn.
- Gweithredu Cynllun Gweithredu Adfer Natur y Fro trwy weithio mewn partneriaeth.
- Gwella gwytnwch ecosystemau trwy well rheoli tir ar gyfer bioamrywiaeth, ar dir sy'n eiddo i'r Cyngor a gweithio gyda phartneriaid allanol.
- Gwella cysylltedd cynefinoedd i warchod, gwella a chyflawni ennill net bioamrywiaeth a chefnogi adferiad natur, gan nodi cyfleoedd ar gyfer creu rhwydweithiau ecolegol cadarn mewn ardaloedd trefol a gwledig fel rhan o ddarpariaeth SG newydd.
- Sicrhau bod cysylltedd cynefinoedd yn cael ei gadw a'i wella, gan gynnwys lle cynigir datblygiad newydd, i ddarparu buddion net bioamrywiaeth.
- Diogelu coed trefol presennol, a chynyddu gorchudd coed mewn aneddiadau yn unol â Strategaeth Coed Bro Morgannwg sy'n dod i'r amlwg.
- Archwilio cyfleoedd ar gyfer ail-wylltio tir sydd heb ei ddefnyddio gan gynnwys ystâd y Cyngor ei hun, neu chwilio am gyfleoedd i gynyddu amlymarferoldeb mannau gwyrdd presennol (megis gwneud mannau yn fwy cyfeillgar i beillwyr), gweithio gyda phartneriaid a thirfeddianwyr.
- Archwilio cyfleoedd ar gyfer ymyriadau ar raddfa tirwedd i gyflawni manteision lluosog, gan weithio gydag ystod o bartneriaid a thirfeddianwyr (megis gwella cyflwr cynefinoedd a chysylltedd ardaloedd naturiol ar neu rhwng safleoedd gwarchodedig, neu ar gyfer cyfleoedd rheoli llifogydd naturiol).
- Lleihau difrod a achosir gan reolaeth amgylcheddol wael, megis lefelau uchel o ddŵr ffo maetholion i gyrsiau dŵr, gan weithio gyda ffermwyr a thirfeddianwyr eraill.
- Gwella statws ansawdd afonydd, yn enwedig lle maent yn methu â chyflawni statws da cyffredinol o dan y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr, gan weithio gydag ystod o bartneriaid (gan gynnwys Dŵr Cymru/gwaith trin carthffosiaeth, cymunedau ffermio, a CNC fel rheoleiddwyr sy'n ymgorffori'r rhai mewn awdurdodau cyfagos/dalgylchoedd ehangach)
- Monitro a rheoli poblogaethau coed i liniaru effeithiau clefydau fel clefyd coed ynn, sy'n bygwth cynefinoedd coetiroedd.
- Rhoi cyfleoedd i bobl ddeall, archwilio ac ymgysylltu â natur trwy wella mynediad i warchodfeydd natur ar gyfer addysg.
- Ystyried canfyddiadau'r Adolygiad Safle o Bwysigrwydd Cadwraeth Natur (SoBCN) a gweithredu ei argymhellion fel y bo'n briodol.

Amcan 3 – Cynyddu lliniaru a gwytnwch newid yn yr hinsawdd, gan wneud y mwyaf o'r defnydd o atebion sy'n seiliedig ar natur i sicrhau rheoli dŵr sy'n gallu gwrthsefyll yr hinsawdd a helpu i liniaru ac addasu i effeithiau newid yn yr hinsawdd trwy:

- Cyfrannu at reoli dŵr cynaliadwy a rheoli perygl llifogydd trwy ddefnyddio SG yn effeithiol, gan gynnwys rheoli llifogydd naturiol, SDCau a gwyrddio'r amgylchedd adeiledig.
- Cynyddu gorchudd coed i gefnogi atafaelu carbon, yn enwedig mewn ardaloedd trefol (gan gynnwys ardaloedd preswyl presennol), prosiectau adfywio ac mewn ardaloedd gwledig, yn unol â Strategaeth Coed Bro Morgannwg sy'n dod i'r amlwg.
- Blaenoriaethu integreiddio SG i gynigion datblygu newydd, gan gynnwys toeau a waliau gwyrdd (gan gynnwys ymyriadau ar raddfa fach fel y rhai ar lochesi beiciau), i gynorthwyo gydag oeri trefol.
- Cefnogi cyfleoedd ar gyfer cynhyrchu ynni adnewyddadwy i helpu i liniaru newid yn yr hinsawdd trwy leihau ôl troed carbon y Fro.
- Cefnogi gostyngiad yn ôl troed carbon yr ardal trwy ddatblygu ac ehangu'r rhwydwaith o lwybrau di-draffig gwyrdd ar gyfer cerdded a beicio, sydd hefyd yn gwella creu lleoedd trwy gysylltu aneddiadau trefol a gwledig â chefn gwlad.
- Lleihau allyriadau sy'n gysylltiedig â bwyd a ffermio trwy gefnogi cynhyrchu bwyd lleol.

Amcan 4 – Gwella cydlyniant cymdeithasol, gan wneud y defnydd mwyaf o atebion SG i gefnogi mentrau cymdeithasol a dod â chymunedau at ei gilydd drwy:

- Cefnogi cyfleoedd ar gyfer cyfranogiad cymunedol mewn stiwardiaeth a rheoli asedau SG.
- Cefnogi partneriaid i greu mannau gwyrdd diogel a hygyrch i hyrwyddo cydlyniant cymunedol.
- Cynyddu cyfranogiad mewn gweithgareddau awyr agored, tyfu bwyd lleol a gwirfoddoli trwy hwyluso ymgysylltu â'r gymuned.
- Hwyluso prosiectau i fynd i'r afael ag ansicrwydd bwyd ym Mro Morgannwg.
- Integreiddio SG mewn cynigion datblygu fel modd o greu cydlyniant ac ymdeimlad o le.

Amcan 5 – Cefnogi datblygu economaidd cynaliadwy, gan integreiddio SG fel elfen allweddol o'r economi leol, twristiaeth ac adfywio trwy:

- Ddarparu SG deniadol ac aml-swyddogaethol fel rhan o fentrau adfywio a mewnfuddsoddiad sy'n cefnogi twf economaidd cynaliadwy yn anuniongyrchol neu'n uniongyrchol.
- Buddsoddi mewn cynnal a chadw a gwella mannau gwyrdd ac asedau SG eraill sy'n cyfrannu at ansawdd amgylcheddol a nodweddion tirweddau ac aneddiadau'r Fro, gan helpu i ddenu a chadw mewnfuddsoddiad.

- Cynyddu cyfleoedd ar gyfer twristiaeth gynaliadwy a diwydiannau gwyrdd yn seiliedig ar yr amgylchedd naturiol.
- Datblygu rheolaeth gynaliadwy asedau twristiaeth strategol gan gynnwys Cynlluniau Rheoli lle bo hynny'n briodol, megis ar gyfer yr Arfordir Treftadaeth, traethau, parciau gwledig a choetiroedd, gan gynnwys deall a rheoli'r effeithiau ar yr asedau SG hyn ar adegau brig.
- Hyrwyddo gwerth economaidd darparu coridorau gwyrdd deniadol a hygyrch, hawliau tramwy cyhoeddus, a llwybrau cerdded a beicio strategol, tra hefyd yn nodi cyfleoedd ar gyfer llwybrau a chysylltiadau newydd.
- Datblygu cyfleoedd i ddarparu gwasanaethau ecosystem (gweler **Blwch 2.6**); gwella effeithlonrwydd adnoddau a lleihau'r defnydd o ynni; hwyluso rhannu adnoddau rhwng busnesau; ac ail-leoli'r gadwyn gyflenwi, trwy ddod â phartneriaid at ei gilydd i weithio gyda busnesau ar draws y Fro.

Amcan 6 – Cryfhau cymeriad a nodweddau tirwedd, gan ddefnyddio SG i wella cymeriad tirwedd a'r amgylchedd adeiledig trwy:

- Sicrhau bod prosiectau datblygu a SG newydd yn cyfrannu tuag at greu lleoedd cadarnhaol sy'n diogelu neu'n gwella cymeriad tirwedd a'r amgylchedd hanesyddol.
- Gwarchod a gwella nodweddion tirwedd a threftadaeth arwyddocaol, a mynd i'r afael â materion ansawdd tirwedd lle mae hyn yn cyfrannu at dwf economaidd ehangach, megis twristiaeth a hamdden.
- Ymgysylltu â chymunedau lleol ac ymwelwyr i werthfawrogi a deall y dylanwadau diwylliannol a naturiol a luniodd gymeriad y dirwedd.
- Atgyfnerthu'r ymdeimlad cryf o dawelwch, anghysbell a gwyllt a geir mewn rhai rhannau o'r Fro sy'n cyfrannu at les meddyliol pobl.
- Gwella cyflwr tirweddau diraddiedig lle bo hynny'n briodol.

4.2.8 Amlygir y cyfraniad y mae'r amcanion SG strategol hyn yn ei wneud at Nodau Lles Cenedlaethol, Amcanion Lles Bro Morgannwg ac Amcanion Blaengynllun Bioamrywiaeth Bro Morgannwg yn **Nhabl 4.1**.

Tabl 4.1 – Cyfraniad Amcanion SG Strategol

Amcanion Strategol SG	Nodau Lles Cenedlaethol (Blwch 4.3)							Amcanion Lles Lleol Bro Morgannwg (Blwch 4.4)			Amcanion Blaengynllun Bioamrywiaeth Bro Morgannwg (Blwch 4.5)					
	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	1	2	3	4	5	6
1 - Gwellu Iechyd a Lles			✓		✓	✓			✓	✓						
2 – Gwellu Bioamrywiaeth a Gwydnwch Ecosystemau		✓						✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓
3 – Cynyddu Lliniaru Newid Hinsawdd a Gwydnwch		✓					✓	✓				✓	✓	✓		
4 – Gwellu cydlyniant cymdeithasol			✓	✓	✓					✓						
5 – Cefnogi Datblygu Economaidd Cynaliadwy	✓			✓				✓		✓						
6 – Cryfhau ymdeimlad o le			✓			✓		✓		✓						

4.3 Integreiddio Seilwaith a Datblygu Gwyrdd

- 4.3.1 Mae Polisi Cynllunio Cymru (2024) yn ei gwneud yn ofynnol y dylid gwella ansawdd yr amgylchedd adeiledig drwy integreiddio SG i ddatblygiad drwy ddewis safle priodol a defnyddio dyluniad creadigol. Gyda chynllunio a dylunio gofalus, gall SG sicrhau bod manteision gwasanaethau bioamrywiaeth ac ecosystem yn cael eu rhoi ar waith mewn datblygiadau a lleoedd newydd, gan helpu i oresgyn y posibilrwydd o wrthdaro rhwng amcanion a chyfrannu at ganlyniadau iechyd a lles.
- 4.3.2 Mae'r weledigaeth arfaethedig a'r amcanion strategol ar gyfer gweithredu'r Strategaeth SG yn adlewyrchu'r safonau ansawdd SG ar gyfer creu lleoedd a chadw lleoedd a ddarperir gan **Adeiladu gyda Safonau Natur** (gweler **Blwch 4.6**), sy'n darparu meincnod o arfer da ar gyfer integreiddio SG a datblygu. Polisi Cynllunio Cymru (gweler **Atodiad 1** am fanylion) yn ei gwneud yn ofynnol y dylid cymhwyso'r Adeilad gyda Safonau Natur i bob datblygiad²⁹ fel rhestr wirio ansawdd, mewn ffordd sy'n gymesur â natur a graddfa'r datblygiad a gynigir.

Blwch 4.6 Adeiladu gyda Fframwaith Safonau Natur

Safonau Craidd

1. Optimeiddio Amlswyddogaeth a Chysylltedd
2. Ymateb yn gadarnhaol i'r argyfwng hinsawdd
3. Gwneud y mwyaf o enillion net amgylcheddol
4. Hyrwyddo dull sy'n cael ei yrru gan y cyd-destun
5. Creu lleoedd unigryw
6. Sicrhau cadw lleoedd effeithiol

Safonau Lles

7. Yn dod â natur yn agosach at bobl
8. Cefnogi lleoedd teg a chynhwysol

Safonau Dŵr

9. Yn darparu Rheoli Dŵr sy'n Wydn i'r Hinsawdd
10. Dod â Dŵr yn Agosach at Bobl

Safonau Bywyd Gwylt

11. Yn Gwella Bywyd Gwylt
12. Yn sail i adferiad natur

²⁹ Mae'r Fframwaith Safonau Adeiladu gyda Natur yn cynghori mai'r safonau yw'r mwyaf addas i'w defnyddio ar safleoedd datblygu 'mawr' neu 'arwyddocaol' (10+ o anheddau; 0.5 hectar neu fwy; 1000+ metr sgwâr o arwynebedd llawr) a safleoedd datblygu 'strategol' (megis cynlluniau adfywio mawr neu estyniadau trefol).

- 4.3.3 Mae PCC yn tynnu sylw at y ffaith bod y Safonau Adeiladu gyda Natur yn cynrychioli meincnod diofyn ar gyfer sicrhau ystyriaeth briodol mewn amgylchiadau lle mae absenoldeb Asesiad SG a dull cynlluniedig neu Ganllawiau Cynllunio Atodol perthnasol. Pryd bynnag y bo'n bosibl, dylid dilyn achrediad o dan y safonau hyn.
- 4.3.4 Mae PCC hefyd yn nodi y bydd Datganiad Seilwaith Gwyrdd (a baratowyd gan yr ymgeisydd) yn ffordd effeithiol o ddangos canlyniadau amlswyddogaethol cadarnhaol. Mae sawl ffordd o ymgorffori SG, yn dibynnu ar yr anghenion a'r cyfleoedd y mae safle yn eu cyflwyno, ond ym mhob achos dylai cynigion datblygu fynd i'r afael â blaenoriaethau llesiant a'r argyfyngau natur a hinsawdd a dangos sut mae hyn wedi'i wneud. Bydd yr Asesiad SG a nodir yn y ddogfen hon a'r data SGD cysylltiedig yn bwynt cyfeirio er mwyn canfod blaenoriaethau lleol.
- 4.3.5 Y Safon Ansawdd Tai Cymru (2023) yn canolbwyntio ar integreiddio SG i ddatblygiadau tai cymdeithasol. Elfen 8 o'r safon yw creu mannau allanol deniadol ac ymarferol gan gynnwys rheoli ymylon, parciau, tiroedd a mannau gwyrdd agored i'w gwneud yn fwy cyfeillgar i fywyd gwylt.
- 4.3.6 Yn ogystal, mae gan gredydau BREEAM (Dull Asesu Amgylcheddol y Sefydliad Ymchwil Adeiladu) rôl i'w chwarae wrth ymgorffori ystod o fanteision SG mewn prosiectau datblygu gan gynnwys addasu i newid yn yr hinsawdd, lleihau risgiau ecolegol, lleihau perygl llifogydd a rheoli dŵr wyneb.

5.0 CYNLLUN CYFLAWNI SEILWAITH GWYRDD

5.1 Fframwaith Cyflawni

- 5.1.1 Y fframwaith cyflawni ar gyfer gweithredu'r weledigaeth a'r amcanion strategol a nodir yn **Adran 4.0** wedi'i amlinellu isod. Mae hyn wedi'i seilio'n fras ar y “ffyrdd o weithio” y mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus ei fabwysiadu gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Dull Integredig a Chydweithredol

- 5.1.2 Mae'r Strategaeth SG yn hyrwyddo dull integredig a chydgyssylltiedig o gyflawni SG sy'n ystyried anghenion cymunedau'r Fro, yr amgylchedd a'r economi. Egwyddor gyffredinol bwysig sy'n sail i'r Strategaeth SG yw'r angen i gydnabod aml-ymarferoldeb asedau SG ac i wneud y mwyaf o'r manteision y gall gwahanol asedau eu darparu trwy ddull integredig. Er enghraifft, gellir defnyddio mannau gwyrdd ar gyfer cynhyrchu bwyd cynaliadwy, cyfrannu at reoli llifogydd a darparu mynediad i natur ar gyfer hamdden. Mae'n hanfodol bod y rhyngberthynas a'r cysylltiadau rhwng prosiectau SG a amlinellir yn cael eu hystyried yn y rownd er mwyn sicrhau bod cyfleoedd ar gyfer canlyniadau a rennir a buddion cydfuddiannol yn cael eu gwneud i'r eithaf.

Meddwl ac Atal Hirdymor

- 5.1.3 Mae'r Strategaeth SG yn hyrwyddo meddwl hirdymor drwy anelu at gydbwyso anghenion SG cyfredol a hirdymor ar gyfer Bro Morgannwg. Mae hefyd yn annog cymryd camau nawr i atal problemau yn y dyfodol trwy fuddsoddiad wedi'i dargedu i gyflawni SG newydd a gwell lle mae ei angen fwyaf. Adlewyrchir hyn yn ystod a natur y prosiectau SG sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Gweithredu.

Cydweithredu Rhanddeiliaid a Chyfranogiad Cymunedol

- 5.1.4 Fel yr adlewyrchir yn y Cynllun Gweithredu (gweler **Atodiad 5**), mae'r Strategaeth SG yn hyrwyddo dull cydweithredol o weithio gydag ystod o randdeiliaid a phartneriaid i helpu i gyflawni ei hamcanion. Yn bwysig, mae'r Strategaeth SG hefyd yn ceisio cynnwys ac

ymgysylltu â chymunedau lleol yn uniongyrchol wrth gyflawni'r prosiectau SG sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Gweithredu.

5.2 Egwyddorion Cyflawni

5.2.1 Er mwyn gwneud y gorau o weithredu'r Strategaeth SG yn llwyddiannus, bydd Cyngor Bro Morgannwg yn gweithio gyda'i bartneriaid i:

- Dynnu sylw at arfer da presennol, ceisiwch atgyfnerthu hyn, a lle bo'n bosibl ei annog mewn mannau eraill.
- Hyrwyddo manteision SG ar draws y sectorau cyhoeddus, preifat a gwirfoddol.
- Dylanwadu a galluogi cyflawni SG, gyda ffocws penodol ar ddarparu buddion SG ar dir sy'n eiddo i'r Cyngor lle bo hynny'n briodol.
- Eirioli i hyrwyddo manteision SG i'r holl randdeiliaid perthnasol.
- Nodi cyfleoedd ar gyfer ariannu prosiectau SG.
- Sefydlu partneriaethau ar gyfer cyfuno cyllid, cydlynu cyflawni a rheoli hirdymor prosiectau SG penodol.
- Cysylltu â phartneriaid mewn ardaloedd cyfagos i gydlynu cyflawni trawsffiniol prosiectau SG ar raddfa tirwedd ar lefel ranbarthol.
- Monitro cynnydd wrth gyflawni'r Cynllun Gweithredu a gwerthuso effaith y prosiect mewn perthynas ag amcanion a blaenoriaethau'r Strategaeth SG.
- Hyrwyddo mabwysiadu arfer gorau mewn perthynas â gweithredu a chynnal a stiwardiaeth hirdymor SG.
- Rhoi cymorth/cyngor ar integreiddio'r Strategaeth SG i gynlluniau, polisiau a rhaglenni eraill.

5.2.2 Mae'r Cynllun Datblygu Lleol yn fecanwaith allweddol ar gyfer darparu darpariaeth SG i gefnogi strategaethau cynllunio ar gyfer twf cynaliadwy. Yn unol â'r gofynion yn Adran 6.2 o Bolisi Cynllunio Cymru, dylai'r Cyngor ystyried ymgorffori polisiau cynllunio SG strategol a rheoli datblygu priodol yn y Cynllun Datblygu Lleol sy'n amnewid.

5.3 Ffrydiau Cyllido Posibl

5.3.1 Dylai'r Cyngor barhau i fod yn rhagweithiol wrth geisio cyfleoedd cyllido ar gyfer cyflawni SG yn unol â'r amcanion a'r blaenoriaethau a nodir yn y Strategaeth SG hon. Mae ffrydiau cyllido posibl a allai gefnogi cyflawni prosiectau SG yn cynnwys:

- **Llywodraeth Cymru:** megis cyllid a ddyrannwyd yn y Strategaeth Buddsoddi mewn Seilwaith a chyllid Trawsnewid Trefi, a all ddarparu cymorth ar gyfer cyflawni prosiectau SG cydweithredol traws-sector.
- **Cyfraniadau datblygwyr:** yn gallu darparu cyllid ar gyfer cyflawni prosiectau SG sy'n gysylltiedig â chynigion datblygu a sicrhawyd yn unol â pholisi CDLI y Cyngor.
- **Cynllun Cymunedau'r Dreth Gwaredu Tirlenwi:** dosbarthu grantiau i brosiectau amgylcheddol cymunedol i helpu i liniaru effeithiau tirlenwi ar gymunedau lleol.
- **Cyllid Treftadaeth:** megis y Gronfa Gyfalaf Lleoedd Lleol ar gyfer Natur, cynllun grant gyda'r bwriad o alluogi cymunedau yng Nghymru i adfer a gwella natur.
- **Grantiau cymunedol ar raddfa fach:** gall ddarparu cyllid ar gyfer prosiectau amgylcheddol cymunedol i gefnogi amcanion SG.
- **Cyllid y sector cyhoeddus/preifat:** gall chwarae rôl allweddol wrth sicrhau dyfodol mannau gwyrdd cymunedol ac asedau SG eraill fel rhan o gyflawni amcanion cyfrifoldeb cymdeithasol corfforaethol.

5.4 Rheoli, Cynnal a Chadw a Stiwardiaeth Seilwaith Gwyrdd

5.4.1 Bydd Cyngor Bro Morgannwg yn cefnogi stiwardiaeth, rheoli a chynnal a chadw asedau SG yn yr hirdymor ar dir o fewn ei berchnogaeth ac yn rhannu arfer da yn hyn o beth. Mae hyn yn cynnwys gweithio gyda deiliaid trwydded tir sy'n eiddo i'r Cyngor i integreiddio nodau SG.

5.4.2 Bydd y Cyngor hefyd yn ceisio annog tirfeddianwyr a rheolwyr tir eraill asedau SG ar dir cyhoeddus neu breifat i roi arferion rheoli a chynnal a chadw priodol ar waith.

5.5 Cynllun Gweithredu Seilwaith Gwyrdd

- 5.5.1 Bydd y Cyngor yn datblygu Cynllun Gweithredu i fwrw ymlaen â'r amcanion a'r blaenoriaethau strategol a nodwyd yn y Strategaeth SG (**Adran 4.0**).
- 5.5.2 Fel y nodir yn y Canllaw Defnyddiwr Cynllun Gweithredu SG (gweler **Atodiad 5**), bydd y Cynllun Gweithredu yn cynnwys prosiectau SG strategol/ar raddfa tirwedd sy'n ymestyn ar draws un neu fwy o'r Parthau SG o fewn a thu hwnt i'r Fro, a hefyd prosiectau SG lleol sy'n canolbwyntio ar yr aneddiadau.
- 5.5.3 Bydd y Cynllun Gweithredu yn cael ei adolygu o bryd i'w gilydd gan y Cyngor a'i ddiweddarau yn ôl yr angen i adlewyrchu cynnydd neu amgylchiadau sy'n newid.